

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Karmen Bregar

Duhovna oskrba v Slovenski vojski

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Karmen Bregar

Mentorica: red. prof. dr. Ljubica Jelušič

Duhovna oskrba v Slovenski vojski

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

*Zahvaljujem se svojim staršema, za vso podporo
in spodbudne besede, predvsem pa za njuno potrpežljivost.*

Duhovna oskrba v Slovenski vojski

Duhovna oskrba v Slovenski vojski je relativno nova, vendar je kljub temu danes že precej razpoznavna in samoumevna. Slovenski vojaki so bili skozi zgodovino deležni neke oblike duhovne oskrbe vse do konca 2.svetovne vojne, po letu 1945 pa je ta v celoti zamrla. Ponovno uvajanje pastoralnega dela v vojsko se je začelo konec devetdesetih let prejšnjega stoletja, ko so bili s sprejetjem dveh sporazumov postavljeni prvi temelji in je Slovenska vojska tudi glede duhovne oskrbe vojakov postala primerljiva vojskam drugih demokratičnih držav. Na podlagi spremenjene in dopolnjene zakonodaje je bil ustanovljen Vojaški vikariat. Glavni in neposredni nosilci duhovne oskrbe so vojaški kaplani, v pomoč pa so jim pastoralni asistenti. Njihovo delo je kompleksno in raznoliko. Nekatero nalogo, ki jih opravljajo, so tipične pastoralne, kot je oznanjanje vere in podeljevanje zakramentov, druge pa so bolj specifične in se vežejo na posebnost vojaškega poklica in življenja. Vojaku skušajo biti vedno na razpolago za pogovor ali nasvet ter oskrbujejo tudi njihove družine. Pripadniki Slovenske vojske vedno bolj pogosto odhajajo tudi na dolžnosti izven domovine. Prisotnost in pomoč vojaškega kaplana je takrat še toliko bolj potrebna in zaželjena, saj se vojaki soočajo s popolnoma drugačnimi problemi in izzivi.

Ključne besede: duhovna oskrba, Slovenska vojska, vojaški vikariat, vojaški kaplan.

Religious support in Slovenian army

Religious support in Slovenian army is a relatively new, but nevertheless recognizable institution. Slovenian soldiers in history have had spiritual support until the end of World War 2. After 1945 it disappeared entirely. The reestablishment of pastoral work in the army started at the end of the nineties in the last century. It was after two settlements were made, which was a cornerstone for Slovenian Army to be comparable to armies in other democratic countries by spiritual support. Based on changed and amended legislation, the Military Chaplaincy was established. The people directly responsible for maintaining the chaplaincy are military chaplains, along with support of pastoral assistants. Their work is complex and diverse. Most of the tasks they are doing are pastoral by nature like preaching and giving sacraments, but some are more specific and closely connected with military profession and life. The chaplains and their assistants try to be available for conversation or giving advice to soldiers and also their families. Slovenian soldiers are more and more frequently sent on their duty outside of the country. On those occasions, the presence and help of a military chaplain is even more necessary and appreciated, due to different challenges soldiers are facing.

Key words: religious support, Slovenian army, military vicariat, military chaplain.

KAZALO

1 UVOD	7
2 METODOLOŠKO HIPOTETIČNI OKVIR	9
2.1 OPREDELITEV CILJEV PREUČEVANJA	9
2.2 HIPOTEZE	9
2.3 METODE DELA	10
2.4 TEMELJNI POJMI	11
2.4.1 Duhovna oskrba vojakov	11
2.4.2 Vojaški ordinariat	12
2.4.3 Vojaški vikariat	13
2.4.4 Vojaški duhovnik	13
3 ZGODOVINA DUHOVNE OSKRBE NA SLOVENSКИH TLEH	15
3.1 OBDOBJE DO KONCA DRUGE SVETOVNE VOJNE	15
3.2 STANJE PO DRUGI SVETOVNI VOJNI DO OSAMOSVOJITVE	16
3.3 OBDOBJE SAMOSTOJNE SLOVENIJE	17
3.3.1 Uvajanje duhovne oskrbe v Slovensko vojsko	18
4 PRAVNI IN ORGANIZACIJSKI OKVIR DUHOVNE OSKRBE	21
4.1 TEMELJI DUHOVNE OSKRBE V OKVIRU KATOLIŠKE CERKVE	21
4.2 USTAVNO PRAVNA UREDITEV DUHOVNE OSKRBE V SLOVENIJI	24
4.2.1 Splošni državni pravni akti	24
4.2.2 Specifični državni sporazumi o duhovni oskrbi	27
4.2.3 Interni akti Slovenske vojske	29
5 ORGANIZIRANOST DUHOVNE OSKRBE V SLOVENSКИ VOJSKI	32
5.1 IZVAJALCI VOJAŠKE PASTORALE	33
5.1.1 Vojaški vikar	33

5.1.2	Vojaški kaplani	34
5.1.2.1	Šolanje vojaških kaplanov	37
5.1.3	Pastoralni asistenti	38
6	OBLIKE IZVAJANJA DUHOVNE OSKRBE	39
6.1	PASTORALA VOJAŠKIH OSEB V MIRNODOBNEM STANJU	40
6.1.1	Spremljanje vojakov, (pod)častnikov in enote	40
6.1.2	Svetovanje poveljujočemu častniku	41
6.1.3	Organiziranje delavnic in predavanj z duhovno ali moralno vsebino	42
6.1.4	Oznanilo vere, opravljanje bogoslužij in podeljevanje zakramentov	43
6.1.5	Skrb za družine vojaških oseb in organiziranje srečanj ob koncu tedna	47
6.1.6	Organiziranje otroških počitniških taborov	49
6.1.7	Organiziranje humanitarnih akcij	49
6.2	PASTORALA VOJAŠKIH OSEB NA MIROVNIH OPERACIJAH	50
6.2.1	Priprava vojaških oseb na operacije kriznega odzivanja	51
6.2.2	Oskrbovanje v času trajanja operacij kriznega odzivanja	53
6.2.3	Pastorala vojaških oseb po vrnitvi z operacij kriznega odzivanja	57
7	VERIFIKACIJA HIPOTEZ	59
8	ZAKLJUČEK	61
9	LITERATURA	64
Priloga A	: Intervju z msgr. dr. Jožetom Plutom	68
Priloga B	: Intervju z Matejem Jakopičem	74

1 UVOD

"Kdo more bolje kot vi, predragi vojaki in policisti, fantje in dekleta, pričevati o nasilju in razkrojevalnih silah zla, ki so navzoče v svetu? Vsak dan se borite zoper njih, saj ste poklicani braniti šibke, varovati poštene in podpirati miroljubno sožitje med narodi. Vaša vloga je podobna vlogi nočnega stražarja, ki gleda v daljavo, da bi preprečil nevarnost ter vsepovsod utrjeval pravičnost in mir."

(papež Janez Pavel II, 2000)

Za zagotovitev spoštovanja človekovih pravic, zaradi izboljšanja kakovosti življenja in zaradi čim večje učinkovitosti različne organizacije uporabljajo najnovejša spoznanja o človeku, njegovih potrebah in možnostih.

Osnova za priznavanje človekovih temeljnih pravic je priznavanje človekovega dostojanstva in njegove narave. Človek je po sami naravi celostno bitje, bitje telesa, duše in duha. Iz njegove narave in dostojanstva izhaja dejstvo, da lahko uveljavlja vse temeljne pravice, ki izvirajo iz njegove večplastnosti. Ena od temeljnih človekovih pravic je tudi pravica do izpovedovanja veroizpovedi v javnem in zasebnem življenju. Področje duhovnega je tisto človekovo področje, ki sodi k samemu bistvu človekove človeškosti, zato je pravica do izraznosti duhovnega ena najbolj temeljnih človekovih pravic. Pravica do življenja v skladu s svojo vestjo, svojim nazorom, prepričanjem ali vero ter izražanje svojega prepričanja v zasebnem in javnem življenju, individualno ali skupaj z drugimi, je človekova osnovna pravica. V tem ga nihče in nič ne sme omejevati, ker mu s tem jemlje bistvo njegove človeškosti.

To pomeni, da je človekova pravica, ki zadeva to področje, najbolj občutljiva in najbolj odraža demokratičnost določene družbe. Vse mednarodne deklaracije o človekovih pravicah, posledično pa tudi prevzeta zakonodaja demokratičnih družb, to pravico priznava in jo tudi zakonsko ščiti.

Naloga države kot ustanove za ljudi je, da vzpostavi pogoje in zagotovi možnosti za uresničevanje te temeljne pravice, zlasti pa tam, kjer bi bila zaradi določenih razmer ta pravica posameznikom onemogočena (vojska, policija, zapori ...). To spoznanje in z njim

povezane potrebe se zrcali tudi v organizaciji in ureditvi duhovne oskrbe vojakov, saj se od države pričakuje, da bo za vse svoje državljane našla možnost za uresničevanje njihovih pravic, tudi za tiste, ki so v uniformi.

Vojak je človek s posebnimi potrebami, je državljan, ki ima specifično mesto v družbi in posebno poslanstvo, s katerim so povezane tudi mnoge odgovornosti, omejitve in tveganja. Duhovna oskrba je v vojski zato morda pomembnejša kot drugod, saj je tu svoboda gibanja omejena, ljudje praviloma živijo dlje časa stran od domačih, pogosto v okolju drugih kultur, pričakovati pa je tudi težke življenjske okoliščine. Ker država posameznika privede v opisane položaje, sprejema odgovornost za njegovo celovito oskrbo. S tem zagotovi večje spoštovanje človekovih pravic, izboljša kakovost življenja posameznika v instituciji in večjo učinkovitost organizacije, v kateri le ta deluje.

Čeprav je duhovna oskrba v Slovenski vojski relativno nova, pa danes postaja že nekaj samoumevnega. Zaradi vstopa Slovenije v NATO in EU ter posledično zaradi vsebolj obsežnih nalog Slovenske vojske tudi v tujini, je zagotavljanje verske duhovne oskrbe še toliko bolj potrebno in pomembno. Njeni nosilci so ustrezno izobraženi in častniško usposobljeni vojaški kaplani ter pastoralni delavci, ki so odgovorni, da omogočajo izpovedovanje vere vseh vojakov, ne glede na njihovo veroizpoved.

Vojaški duhovnik služi ljudem v vojaški službi in zavestno tvega pot, po kateri hodijo vojaki, ker želi biti z njimi in živeti za njih. Izraža pozitivno energijo v organizaciji in je nekakšna "vest človeškosti znotraj vojske". Je tudi vojakov prijatelj in svetovalec. V miru in še zlasti v težkih razmerah je tisti, ki pomaga tako poveljujočim kot vojakom, da so njihove odločitve moralne, etične in vredne človeka. Z bogato duhovno in splošno človeško ponudbo lahko za vojaške osebe naredi veliko dobrega.

2 METODOLOŠKO HIPOTETIČNI OKVIR

2.1 OPREDELITEV CILJEV PREUČEVANJA

Namen mojega diplomskega dela je predstaviti duhovno oskrbo v Slovenski vojski, njeno organiziranost in način delovanja, kdo so njeni nosilci ter predvsem, kakšne so njihove naloge znotraj vojaške organizacije. Delo vojaških duhovnikov je izredno nesebično, ni zgolj poklic, ampak je način življenja. S svojim poslanstvom, ki v prvi vrsti pomeni služenje človeku, lahko na različne načine pomagajo vojakom in zanje naredijo marsikaj dobrega. Za lažje analiziranje in raziskovanja pojma duhovna oskrba sem si zastavila naslednje cilje:

- Pojasniti temeljne pojme, kot so duhovna oskrba, vojaški ordinariat in vojaški vikariat ter vojaški duhovnik
- Predstaviti in sistematično prikazati zgodovino in začetke duhovne oskrbe vojakov na slovenskih tleh vse do današnjih dni
- Predstaviti formalno pravno podlago duhovne oskrbe v okviru rimskokatoliške cerkve ter njeno ureditev oz. umestitev v slovenskem pravnem redu
- Analizirati organiziranost duhovne oskrbe v Slovenski vojski ter predstaviti njene izvajalce oz. nosilce
- Predstaviti delo in naloge vojaških duhovnikov, predvsem v času miru in na operacijah kriznega odzivanja ter pokazati, kako lahko najboljše pomagajo vojakom in njihovim nadrejenim

2.2 HIPOTEZE

H1: Naloge vojaških duhovnikov so raznolike in obsežne, vendar je njihova temeljna naloga "služenje človeku".

H2: Na operacijah kriznega odzivanja je vloga duhovne oskrbe bistveno pomembnejša kot doma, saj dobi takrat precej drugačne razsežnosti. Vojaški duhovnik naj bi bil na misijah stalno navzoč, saj se le na ta način lahko vzpostavi zaupanje med njim in vojaki.

2.3 METODE DE LA

V procesu verifikacije svojih hipotez in doseganju zastavljenih ciljev sem se oprla predvsem na splošne metode družboslovnega raziskovanja, uporabila pa sem dva osnovna pristopa: teoretičnega in empiričnega.

Pri teoretičnem pristopu sem uporabila naslednje metode:

- Metoda analize vsebine pisnih virov – kot temeljno metodo pri oblikovanju same zgradbe diplomskega dela. S pomočjo analize in interpretacije primarnih virov sem preučila različne zakone, odloke, uredbe in razna navodila, ki se nanašajo na možnost svobodnega izpovedovanja vere. S pomočjo analize in interpretacije sekundarnih virov sem analizirala tudi ostala pisna dela, kot so knjige, časopisni članki, diplomska dela ter internetni viri.
- Deskriptivna oz. opisna metoda – ta metoda mi je bila v pomoč pri opisovanju in pojasnjevanju temeljnih pojmov, kot so duhovna oskrba, vojaški duhovnik ...

Empirični pristop pa je temeljil na intervjujih z dvema duhovnikoma, ki svoje delo opravljata v okviru Vojaškega vikariata SV, saj sem hotela iz prve roke pridobiti informacije o konkretnih nalogah, ki jih opravljajo vojaški pastoralni delavci. V diplomskem delu se osredotočam na njihovo delo doma v Sloveniji ter na operacijah kriznega odzivanja v tujini. Najprej sem se pogovarjala z vojaškim vikarjem, msgr. dr. Jožetom Plutom, ki koordinira in usklajuje vse aktivnosti vojaških kaplanov ter tudi zelo dobro pozna njihove naloge in odgovornosti, saj je bil sam prvi vojaški duhovnik v Slovenski vojski. Drugi intervju pa je bil opravljen z Matejem Jakopičem, namestnikom vojaškega vikarja za RKC in duhovnikom v 1. brigadi SV, čigar pristojnost je organizacija in pošiljanje duhovnikov na posamezne misije v tujino. Tudi sam je precej odsoten in veliko časa preživi s pripadniki SV na dolžnostih v tujini. Oba intervjuja sta priložena v prilogi.

V okviru empiričnega pristopa je bila uporabljena tudi metoda opazovanja z udeležbo, saj sem imela možnost prisostvovanja na božičnici, ki jo je organiziral Vojaški vikariat na Ministrstvu za obrambo in na PDRIU v Šentvidu nad Ljubljano.

2.4 TEMELJNI POJMI

2.4.1 Duhovna oskrba vojakov

Duhovna oskrba vojakov pomeni pravico vojaškega osebja do izpovedovanja vere, zato je glede na specifikum stanja v Sloveniji, ki je v zadnjem desetletju predvidevala možnosti izpovedovanja vere samo za vojaške obveznike med služenjem vojaškega roka in v času vojaških vaj, ne pa celotnega vojaškega osebja, uporabljen tudi izraz duhovna oskrba vojaškega osebja. To pomeni duhovno oskrbo vseh, ki jih zadeva vojska tako v času miru, kot v času vojaških vaj ali vojne, in tudi v multinacionalnih enotah; vojakov na rednem služenju; poklicnih vojakov, podčastnikov in častnikov; posameznikov, ki začasno po pogodbi delujejo v vojski; in civilnega osebja, ki deluje v vojski ter tudi njihovih družin (Plut 2002, 16).

Duhovna oskrba vojakov v Slovenski vojski pomeni organizirano zagotavljanje religioznega, moralnega in etičnega vodenja v Slovenski vojski ter vzpostavljanje vojaške kulture med vsemi njenimi pripadniki na temelju vrednot slovenske družbe, hkrati pa pripravlja slovenske vojake na spoštljivo ravnanje ob srečanju z drugimi kulturami, civilizacijami in verami v mednarodnih mirovnih operacijah.

Religiozna duhovna oskrba vojakov (RDOV) je del duhovne oskrbe in vojaškega življenja, ki osebju Slovenske vojske omogoča izpovedovanje vere in življenje, ki je usklajeno z njihovo vestjo ali prepričanjem. Duhovna religiozna oskrba vojakov je del projekta Celostne skrbi¹ za pripadnike Slovenske vojske (Vojaški vikariat).

¹ Pripadniki imajo zaradi posebnih obremenitev in odgovornosti pri opravljanju svoje službe pravico do celostne skrbi, ta pa obsega naslednja področja: zdravstveno, psihološko in socialno varstveno oskrbo, pravno pomoč in pravno svetovanje, religiozno duhovno oskrbo ter športne dejavnosti in organizirano preživljanje prostega časa (Zakon o službi v Slovenski vojski, 76.člen).

Duhovna oskrba in psihološka dejavnost sodita v jedro celostne skrbi. Celostna skrb obsega dejavnosti, s katerimi podpiramo posameznikovo pripadnost kolektivu in organizaciji, ga vsak dan motiviramo da kakovostno opravlja svoje delovne naloge ter spodbujamo njegov osebnostni razvoj. Celostna skrb torej obsega različne vsebine, je projekt, katerega cilj je usmerjanje želja in potreb posameznikov in njihovo usklajevanje s cilji organizacije (Vešnar 2005, 13).

Pravica do zasebnega in javnega izpovedovanja vere je ena temeljnih človekovih pravic. Priznavajo jo vse sodobne deklaracije, konvencije in ostale mednarodne listine o človekovih pravicah. S tem je mednarodna skupnost priznala dejstvo, da je človek tudi duhovno oz. religiozno bitje, da ima pravico biti veren in da ima pravico svojo vero in prepričanje tudi izpovedovati, tako zasebno kot skupaj z drugimi. Država je dolžna ustvarjati take razmere, da se bodo njeni državljani mogli v tej pravici tudi izraziti, še posebej pa takrat, ko bi bila ta pravica zaradi specifičnih razmer dela posameznikom otežena ali celo onemogočena (vojska, policija, zapori ...). Država jim mora zagotoviti možnost primerne duhovne oskrbe ter s tem poskrbeti za uresničevanje pravice svobode veroizpovedi, ki je zapisana že v sami ustavi. Pravica do duhovne oskrbe v vseh takih ustanovah torej ne izhaja iz pravic cerkve, raznih institucij ali države, ampak iz temeljne človekove pravice, do katere je posameznik upravičen kot človek in državljan, pa naj bo v uniformi ali ne (Bajec 2008, 8-9).

2.4.2 Vojaški ordinariat

Vojaški ordinariat, ki ga lahko imenujemo tudi armadni ordinariat, je pravno izenačen z vojaškimi škofijami. Te so eksteritorialnega značaja, kar pomeni, da niso teritorialno omejene kot klasične, temveč obsegajo celotne oborožene sile neke države in tudi vojaške pripadnike, ki se nahajajo na ozemlju drugih držav oz. opravljajo svoje poslanstvo v tujini (Šrekl 2001, 11).

Vojaški ordinariat ustanovi Sveti sedež na pobudo države, kar je posledica dogovora med Ministrstvom za obrambo in glavnimi predstavniki Cerkve. Papež nato s posebnim odlokom ustanovi vojaški ordinariat, ki temelji na dogovoru med Svetim sedežem in posamezno državo o duhovni oskrbi. Papež mora podpisati še poseben slovesen dokument, kjer konkretno piše o ustanovitvi vojaškega ordinariata v določeni državi, sledi mu še podpis Statusa vojaškega ordinariata v državi in Pravilnika o umestitvi in delovanju vojaškega ordinariata. Izbrati je potrebno še duhovnika, ki bo zadolžen za vzpostavljanje struktur ter poiskati bodoče vojaške duhovnike, ki bodo to delo opravljali (Šrekl 2001, 19).

Na čelu vojaškega ordinariata je vojaški škof ali ordinarij, ki ga imenuje papež. Pod njegovo pristojnost spadajo verniki, ki so pripadniki oboroženih sil, njihovi družinski člani, gojenci vojaških šol (tisti, ki so v vojaških bolnicah, domovih za ostarele itd ...) ter vsi verniki ki opravljajo stalno službo, ki jim jo je omogočil ordinariat (Apostolska konstitucija, 2. in 10. čl.).

Cerkvena praksa ni poznala ustanavljanja vojaških ordinariatov vse do leta 1986, ko je bila napisana Apostolska konstitucija papeža Janeza Pavla II. *Spirituali militum curae*. To je cerkveni pravni akt in temeljno navodilo o duhovni oskrbi vojaških oseb. Ena temeljnih zahtev te konstitucije je ravno ustanavljanje vojaških ordinariatov (Plut 2002, 277).

2.4.3 Vojaški vikariat

Vojaški vikariat je nižja stopnja vojaškega ordinariata. Kjer so oborožene sile manjšega obsega in tudi ni potrebe po stalnem škofu, se ponavadi ustanovi samo vojaški vikariat. Do leta 1986 in izzida Apostolske konstitucije so vse države imele samo vojaške vikariate, na čelu katerega je vojaški vikar (Šrekl 2001, 11).

2.4.4 Vojaški duhovnik

Vojaški duhovnik je naziv za duhovnika, ki deluje v obrambnih silah neke države. Je najpomembnejši člen duhovne oskrbe vojakov in neposreden nosilec vojaške pastorale (Plut 2002, 279).

Po svetu se pojavljajo različna poimenovanja, od vojaškega kaplana, kurata, do vojaškega duhovnika. V Slovenski vojski so sprejeli izraz vojaški kaplan, ki je bliže poimenovanju v drugih oboroženih silah demokratičnih držav (npr. angleško chaplain) in bliže željam rimskokatoliške cerkve, ki se zavzema za poimenovanje vojaških duhovnikov kot vojaških kaplanov² (Vojaški kaplan).

² Opredelitev besede kaplan je natančno določena v Zakoniku cerkvenega prava:

Kaplan posebne skupnosti je duhovnik, kateremu se za stalno dodeli vsaj delna pastoralna skrb za kako skupnost ali posebno skupino vernikov, da jo opravlja v skladu s splošnim ali območnim pravom (Zakonik cerkvenega prava, Kan. 564, 259).

Vojaški kaplan je torej vojaška oseba, ki duhovno skrbi za vojake in mora upoštevati vse pogoje, ki jih tudi ostali pripadniki vojske. Njihova primarna naloga je skrb za ustrezno organizacijo bogoslužja na ravni posameznika ali cele enote ob spoštovanju verske in nazorske drugačnosti. Pomoč naj bi nudili tudi pripadnikom drugih veroizpovedi ter družinam vojaškega osebja.

Vojaški kaplani morajo biti usposobljeni za delovanje v pluralnem okolju, poleg tega so zelo v pomoč poveljnikom pri zagotavljanju večje učinkovitosti in pripravljenosti vojaških kolektivov za izvajanje njihovih nalog, tudi tistih na mirovnih operacijah v tujini (Pišlar 2001, 13).

Vojaški kaplani delujejo v okviru vojaških župnij, ker pa le te spadajo v t.i. osebne ali personalne župnije, lahko rečemo, da so vojaški kaplani župniki personalnih župnij. Te niso vezane na določen teritorij, temveč na večjo enoto, ki je nastanjena v različnih krajih, njihove družine pa so raztresene po vsej državi. Imajo sicer naziv kaplani, vendar so po pravu izenačeni z župnikom, torej imajo vse dolžnosti in pravice župnika.

Zelo pomembno je, da vojaški kaplani svoje delo opravljajo usklajeno in v sodelovanju s krajevnimi župniki, saj so verniki pod dvojno jurisdikcijo – vojaškega kaplana in krajevnega župnika (Plut 2002, 280).

Pomembno je še omeniti in pojasniti razlike med "navadnim" in vojaškim duhovnikom:

- Vojaški duhovnik se srečuje s člani svoje skupine, ko so na delu, ne v njihovem prostem času
- Ker sam tudi živi med njimi, iz svojih izkušenj točno ve, kako živijo ti ljudje in jim zato lahko nudi takšno duhovno oskrbo, kot jo potrebujejo
- Za razliko od navadnega duhovnika je v kontaktu s skupino ljudi, ki se ne zanimajo za Cerkev in niso verni. Tako služi kot duhovnik vsem ljudem, ne samo kristjanom
- Vojaška institucija je vpletena v okolje, v katerem živi in dela

(Bock 1998, 227-228).

3 ZGODOVINA DUHOVNE OSKRBE NA SLOVENSKIH TLEH

Cerkev je namenjala skrbi za duševni blagor vojaških oseb posebno pozornost že od evangelijskih časov naprej. Glede na dane okoliščine jim je skušala vedno nuditi duhovno oskrbo, v miru in v vojni, v različnih razmerah (Muhič 2005, 87).

Duhovna oskrba vojaških oseb se je zgodovinskim okoliščinam primerno dogajala tudi v Evropi in na slovenskih tleh (Plut 2002, 135).

3.1 OBDOBJE DO KONCA DRUGE SVETOVNE VOJNE

Zgodovina duhovne oskrbe na slovenskih tleh sega še v čase Rimskega imperija. Neka oblika duhovne oskrbe je namreč v vseh vojskah že takrat imela svoje mesto. Ko pa krščanstvo v začetku 4. stoletja postane svobodna vera, se začne tudi redno dušno pastirstvo med vojaki.

V srednjem veku, od frankovske nadvlade naprej, so slovenski vojaki imeli urejeno duhovno oskrbo. To je čas slovenske Karantanije, natančnejše podatke v zvezi z vojaškimi duhovniki za to obdobje pa je težko zaslediti. Skozi srednji in novi vek je tako vsaj med vojno delovala posebna cerkvena ustanova, v času miru pa duhovniki svoje službe niso opravljali (Plut 2005, 11-13).

V avstrijski vojski je bila duhovna oskrba organizirana od 16. stoletja naprej. V času propadanja Avstroogrškega cesarstva je nastajala "slovenska vojska", kjer so duhovno oskrbo opravljali že slovenski duhovniki. Podobno je bilo v novo nastali državi, Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev (poznejši Kraljevini Jugoslaviji) (Plut 2002, 63).

O duhovni oskrbi med 1. svetovno vojno pričajo mnogi spomeniki na slovenskih tleh, vidni temelji nekdanjih vojaških kapel, zgrajenih za potrebe vojakov na Soški fronti (Šrekl 2001, 13).

Po dolgoletnih pripravah in pogajanjih je bil julija 1935 podpisan konkordat med Apostolskim sedežem in Kraljevino Jugoslavijo, čigar uresničevanje je bilo zelo naporno. Pogovori med Cerkvijo in državo, ki naj bi omogočili, da bi se v praksi uresničila določila, zapisana v konkordatu, so potekali vse do 2. svetovne vojne. V drugi svetovni vojni so tako okupatorji kot odporniška gibanja imeli vsaj delno organizirano duhovno oskrbo svojih vojakov (Plut 2002, 66,135).

V tem času so torej skoraj vse vojske raznih držav imele svoje vojaške duhovnike, med njimi tudi partizani, kjer so se imenovali verski referenti, ter domobranci in slovenski četniki (Šrekl 2001, 13).

3.2 STANJE PO DRUGI SVETOVNI VOJNI DO OSAMOSVOJITVE

Po drugi svetovni vojni je nastopilo popolnoma drugačno obdobje. Duhovna oskrba je po letu 1945 v celoti zamrla, z nastopom svobode so bili vojaški duhovniki namreč ukinjeni. Pričevanja mnogih duhovnikov, duhovniških kandidatov in vernih laikov kažejo, kako so doživljali diskriminacijo namesto duhovne oskrbe (Plut 2005, 27).

Izpovedovanje vere je bilo državljanom nove ljudske države Jugoslavije načeloma dovoljeno in zagotovljeno z ustavo. Pritisk države na cerkvene strukture pa je bil v resnici zelo močan, včasih celo krut (Plut 2002, 92).

Politično vodstvo je vstavljalo v sistem delovanja Jugoslovanske ljudske armade (JLA) najrazličnejše norme in pravila, ki so bila pravna podlaga za delovanje prepovedi, nasprotovanja in nerazumevanja do tistih vojakov, ki so želeli svobodno izpovedovati vero in razmišljati o sebi (Jani 2002, 55).

Slovenski poročevalec je leta 1951 ob dnevu človekovih pravic navedel 8. člen *Splošne deklaracije človekovih pravic*, ki govori o človekovi pravici do zasebnega in javnega izpovedovanja vere, ter poudaril, da so ta načela v republiki Jugoslaviji uresničena. Dejansko pa so bili v tem času zaprti številni duhovniki in redovniki, verne dijake so izključevali, verne učitelje pa odslavljali iz šol zaradi njihove vere (Plut 2005, 27-28).

3.3 OBDOBJE SAMOSTOJNE SLOVENIJE

Prve možnosti o ponovni oskrbi vojakov so se začele nakazovati šele po letu 1990. V vojni za Slovenijo leta 1991 duhovne oskrbe sicer še ni bilo, razen redkih izjem, ko so bili duhovniki kot rezervisti vpoklicani v Teritorialno obrambo (primer tedanjega ljubljanskega stolnega kaplana, Jožeta Pluta, ki je prvič po letu 1945 opravljal duhovno oskrbo za slovenske vojake kot pripadnik Teritorialne obrambe).

Duhovna oskrba slovenskih vojakov je postala delno urejena z letom 1992 s sprejetjem *Navodila o uresničevanju pravic vojaških obveznikov med opravljanjem vojaške službe do izpovedovanja vere*, ki govori o tem, kako naj dejansko izgleda možnost izpovedovanja vere vojaških obveznikov (Pregelj in Plut 2005, 29).

Navodilo³ določa, da imajo vojaški obvezniki med opravljanjem vojaške službe pravico do nemotenega izpovedovanja vere in se po svoji volji lahko udeležujejo verskih obredov ter drugih verskih aktivnosti v prostem času in ko ne opravljajo vojaških nalog. Poveljstva so dolžna na oglasnih deskah objaviti seznam verskih objektov z razporedom verskih obredov na območju, kjer se nahaja učni center oz. bojna enota in nabornike, ki to želijo, s tem tudi seznaniti. Dolžnost poveljstev je tudi dopustiti prost vnos verske literature in tiska v vojaške objekte, po dogovoru z verskimi skupnostmi omogočiti v prostem času razgovore ali predavanja z versko vsebino za vojaške obveznike, ki to želijo ter za to določiti tudi ustrezne prostore, jim dovoliti udeležbo na verskih obredih izven vojaških objektov v njihovem prostem času ter zagotoviti predstavnikom verskih skupnosti enake možnosti in način vstopa v območje in prostore vojaških objektov, v katerih se izvajajo omenjene aktivnosti.

V praksi je bilo torej prepuščeno vojaškemu poveljstvu, ali je omogočilo obiske duhovnikov v vojaških objektih in na kakšen način. To pa je bilo v nasprotju s slovensko ustavo, po kateri morajo biti ustavno zagotovljene pravice zagotovljene vsem enako.

³ Navodilo o uresničevanju pravic vojaških obveznikov med opravljanjem vojaške službe do izpovedovanja vere, Ur.list RS št. 36/96, z dne 5. 9. 1996

Navodilo je bilo velik napredek v priznavanju človekovih pravic do izpovedovanja vere, saj je bil prvi pravni akt, ki je bil v zvezi s to pravico narejen za vojaške osebe po letu 1945 (Prepeluh in Šturm 2004, 47).

Zaradi različnih vzrokov pa Navodilo v celoti nikoli ni zaživelo in za pravico do izpovedovanja vere je bila še vedno prikrajšana celotna stalna sestava Slovenske vojske (Pregelj in Plut 2005, 29).

3.3.1 Uvajanje duhovne oskrbe v Slovensko vojsko

Ideja o vzpostavitvi religiozne duhovne oskrbe je bila navzoča že v času Teritorialne obrambe, vendar zaradi njene organiziranosti (začasni sestav) ni bila uresničena. Maja 1998 se je osemčlanska delegacija Slovenske vojske (SV) prvič uradno udeležila mednarodnega vojaškega romanja v Lurd. V teh letih je Slovenska vojska že sodelovala v različnih mednarodnih mirovnih operacijah, na katerih je prihajalo zelo do izraza dejstvo, da vojakov ni spremljal tudi vojaški duhovnik.

V letu 2000 sta bila podpisana dva ločena sporazuma med Vlado RS in Katoliško cerkvijo ter Vlado RS in evangeličansko cerkvijo o duhovni oskrbi vojakov. Ta dokumenta sta skupaj z nekaterimi drugimi dokumenti omogočila začetek systemskega uvajanja religiozne duhovne oskrbe v Slovensko vojsko. V začetku leta 2001 je bila tako ustanovljena Projektna skupina za uvedbo duhovne oskrbe v SV, ki je začela pripravljati izvedbeni projekt (Lisec 2001, 4).

V operativnem delu skupine so sodelovali sedanji vojaški vikar dr. Jože Plut, predstavniki in strokovnjaki Ministrstva za obrambo (MO) ter Centra za strateške študije. Kot zunanji stalni član je zelo veliko prispevala dr. Ljubica Jelušič s Katedre za obramboslovje na Fakulteti za družbene vede, sodelovali pa so tudi predstavniki vladnega Urada za verska vprašanja. Pri pripravi programa so se člani posvetovali z mnogimi notranjimi in zunajimi sodelavci, analizirali urejenost in izkušnje tega področja v 69 državah, upoštevali tujo in domačo literaturo ter nasvete strokovnjakov iz tujine. Pri uvedbi

duhovne oskrbe člani skupine niso izhajali iz realnih potreb pripadnikov SV, ker doslej niso bile nikjer točno izražene, temveč iz zagotavljanja osnovnih človekovih pravic in spoštovanja vseh pripadnikov verskih skupnosti ter ljudi v SV, ki so drugačnih nazorov in prepričanj (Pišlar 2001, 12-13).

Pri vzpostavljanju modela religiozne duhovne oskrbe (RDOV) se Slovenija ni mogla primerjati z državami, ki imajo tu že dolgoletno tradicijo ali imajo državno religijo. Primerjala se je lahko s tistimi državami, ki imajo zakonsko oz. ustavno zagotovljeno ločitev države in verskih skupnosti ter enakopravnost verskih skupnosti.

Skupina je predstavila temeljne razloge za uvedbo duhovne oskrbe v Slovensko vojsko, ki naj bi bili notranji in zunanji. Notranji razlogi so interes SV, da zagotovi službo RDOV, želja po zagotavljanju človekovih pravic, stopnja dosežene politične kulture v Sloveniji in povečanje bojne učinkovitosti vojakov. Med zunanje razloge pa sodijo približevanje zvezi NATO, sodelovanje SV v mednarodnih mirovnih operacijah, vstop Slovenije v Partnerstvo za mir ter zahteva po vzpostavitvi standardov, ki veljajo v drugih vojskah. Vprašanje religiozne duhovne oskrbe so reševali znotraj konteksta celovitosti, ki upošteva različne poglede na svet, tako tiste religiozne kot tudi ateistične in svobodomiselne (Lisec 2001, 3).

Poudarjali so, da bo šlo za organizirano duhovno oskrbo znotraj širšega programa skrbi za vojaka, ki bo omogočila zadovoljevanje potreb pripadnikov vseh verskih skupnosti in tudi tistih z drugačnimi nazori. Največ časa so namenili opredelitvi področja dejavnosti duhovne oskrbe v širšem in ožjem pomenu besede. V širšem pomenu bodo tu sodelovali poveljniki, psihologi, pomočniki za motiviranje, zdravstveno osebje in seveda vojaški kaplani, ki bodo skrbeli za strokovno izvajanje religioznega vidika duhovne oskrbe. Skupina je tako oblikovala koncept gradiva z naslovom Izvedbeni elaborat za uvedbo RDOV v SV, ki pomeni le del oskrbe človeka oz. pripadnika SV. V gradivu so člani natančno analizirali stanje v Sloveniji po letu 1992, saj je bilo v tem obdobju kar nekaj poskusov organiziranja različnih oblik duhovne oskrbe tudi na področju religioznega delovanja. Ugotovili so, da celotne obravnave tega področja ni bilo (Pišlar 2001, 12).

Ob upoštevanju tujih izkušenj in preučitvi mnogih modelov je Slovenija razvila svoj, specifičen model religiozne duhovne oskrbe.

Ob koncu je bil organiziran interni posvet, na katerem je večina razpravljalcev iz Slovenske vojske in MO potrdila usmeritve in predloge projektne skupine. Kasneje je bil projekt predstavljen načelniku Generalštaba SV ter ministru za obrambo. Slednji je sprejel sklep, ki je obvezoval tako skupino kot načelnika, da vzpostavi službo RDOV v SV. Sklep je bil uresničen 1.7. 2001, ko je bila v okviru Generalštaba ustanovljena služba za duhovno oskrbo oz. Odsek za religiozno duhovno oskrbo. Služba naj bi bila organizirana v okviru dejavnosti, ki jo opravljajo v Sektorju za kadrovske zadeve J1, ki ima nalogo, da celostno skrbi za ljudi (Lisec 2001, 4).

Sad dela te skupine je bila tudi priprava raznih predlogov sprememb in dopolnitev internih pravnih aktov, ki so omogočili začetek uresničevanja duhovne oskrbe v Slovenski vojski. Med drugim je sodelovala pri pripravi Sporazuma med Vlado RS in Slovensko škofovsko konferenco in pripravi Sprememb in dopolnitev Pravil službe v Slovenski vojski, ki bosta bolj podrobno predstavljena v nadaljevanju.

4 PRAVNI IN ORGANIZACIJSKI OKVIR DUHOVNE OSKRBE

Cerkev je že od nekdaj posvečala skrbi za vojaške osebe veliko pozornost. Vojaki so obravnavani kot posebna družbena skupina zaradi specifičnih razmer njihovega življenja in zato potrebujejo konkretno in posebno obliko duhovne oskrbe, ki pa mora imeti svojo pravno podlago (Šrekl 2001, 14).

4.1 TEMELJI DUHOVNE OSKRBE V OKVIRU KATOLIŠKE CERKVE

Pogled Cerkve na vojno in njena priporočila glede vojaške službe ter duhovne oskrbe vojakov zasledimo v nekaterih pomembnih cerkvenih dokumentih, zlasti dokumentih II. vatikanskega koncila in Zakoniku cerkvenega prava.

Vatikanski dokumenti poudarjajo pomembnost in odgovornost vojaške službe v prizadevanju za mir, pravičnost in varnost v svetu. Cerkev upa, da bodo vojaki svojo dolžnost opravljali pošteno in v pravem duhu, saj bodo le tako učinkovito prispevali k utrjevanju miru. Na tem mestu je potrebno omeniti še Odlok o pastirski službi škofov v Cerkvi, ki najbolj konkretno govori o vojaški službi in prizadevanju, da bi vojaki imeli urejeno duhovno oskrbo (Plut 2002, 312-313).

Ker je zaradi posebnih razmer vojaškega življenja treba posvečati posebno veliko skrb duhovnemu oskrbovanju vojakov, naj se po možnosti v vsaki državi ustanovi vojaški vikariat. Tako vojaški vikar kot vojaški kurati naj se vneto posvetijo težkemu delu v sporazumnem sodelovanju s krajevnimi škofi.

Zato naj krajevni škofje dajo vojaškemu vikarju na voljo zadostno število duhovnikov, primernih za to težko službo, in naj bodo naklonjeni vsem pobudam za rast duhovnega blagra vojakov (Koncilski odloki 1983, 283).

Odlok priznava, da so naloge, ki jih opravljajo vojaki, težke, poudarja pa tudi pomembnost dela, ki ga s pastoralo med vojaki opravljajo vojaški kaplani (Plut 2002, 313).

Zakonik Cerkevnege prava iz leta 1983 govori o neprimernosti vojaške službe za klerike, pravi pa tudi, da za vojaške kaplane veljajo posebni zakoni. Zakonik ohranja do sedaj veljavne predpise glede bogoslužja v vojski, vendar jih sedaj tudi obnovi in na primeren način preoblikuje, saj le ti ne morejo biti enaki za vse države. Število katoliških vojakov se od države do države namreč razlikuje, različne so tudi okoliščine njihovega delovanja. Zato je prav, da se potrdijo določene splošne odredbe, ki so enake za vse vojaške ordinariate, le te pa se nato dopolni s statuti, ki jih Sveti sedež potrdi za vsak ordinariat posebaj (Plut 2005, 118).

Nekaj let po tem zakoniku je izšla še zadnja in odločilna normativa z zakonskim značajem za delo vojaških kaplanov, to je apostolska konstitucija pokojnega papeža Janeza Pavla II. *Spirituali militum curae* - O duhovni oskrbi vojakov.

Apostolska konstitucija je najnovejši dokument na tem področju in je za vojaško pastoralo ter vzpostavitev struktur duhovne oskrbe vojakov v sodobnem svetu odločilnega pomena. Omeniti je treba, da so države že pred tem imele organizirano duhovno oskrbo, konstitucija pa je poskrbela, da je duhovna oskrba postala v vseh državah podobno urejena (Šrekl 2001, 18).

Apostolsko konstitucijo je leta 1986 izdal Sveti sedež, v njej pa so navodila, kako naj se uredi služba duhovne oskrbe za katoliške vojake.

Konstitucija opredeljuje vojaške ordinariate in je povzročila preimenovanje vojaških vikariatov v vojaške ordinariate, ki so pravno izenačeni s škofijami. V drugem in tretjem členu govori o imenovanju vojaških ordinarijev in njihovem duhovniškem statusu. Na čelu vojaškega ordinariata je ordinarij oz. škof, ki ga imenuje papež. Nadalje pravi, da ordinariji z imenovanjem pridobijo določene jurisdikcije oz. pristojnosti. Konstitucija govori tudi o številu vojaških duhovnikov in pastoralnih asistentov, ki jih mora škof ordinarij dati na razpolago vojaškemu ordinariatu. Kar se tiče statusa vojaških duhovnikov, je papež dejal, da naj se vojaške duhovnike imenuje vojaški kaplani, čeprav imajo vse pristojnosti župnika. Konstitucija omenja še sodelovanje laikov v vojaškem ordinariatu, našteje skupine ljudi, ki spadajo pod pristojnosti vojaškega ordinariata ter

določa, komu je vojaški ordinarij odgovoren oz. podrejen. Podaja tudi zahtevo, da mora ordinarij vsakih pet let o stanju v vojaškem ordinariatu poročati Apostolskemu sedežu (Spirituali militum curae, I – XIV člen).

Sodelovanje med državo in Cerkvijo je opredeljeno samo v trinajstem členu. Ta člen predstavlja zgolj nekakšen splošen okvir, vse nadaljne podrobnosti pa so določene v posebnih statutih vsake posamezne države. V teh statutih je določeno sledeče:

1. kje bo sedež cerkve vojaškega ordinarija in njegova kurija; 2. ali je potreben eden ali več generalnih vikarjev ter katere druge uslužbence kurije je še potrebno imeti; 3. vse kar se tiče cerkvenega statusa vojaškega ordinarija, duhovnikov in dijakonov, ki so dodeljeni vojaškemu ordinariatu ter katere regulative so bistvenega pomena za njihov vojaški položaj; 4. kako ravnati v primeru, ko je sedež ordinarija prazen ali če je le ta nedosegljiv; 5. katere knjige o delitvi zakramentov in vpisu rojstev, smrti in porok je potrebno voditi.

Apostolska konstitucija torej nudi le grob okvir za individualne posebne statute in ne vsebuje nobenih zahtev glede vsebin teh dogovorov, saj so le te rezultat pogajanj med Svetim sedežem in posamezno državo. Poudarja, da se bodo obstoječi predpisi ohranili, upoštevati pa se morajo posebne okoliščine, ki prevladujejo v vsaki posamezni državi (Bock 1998, 256-257).

Apostolska konstitucija predstavlja neke vrste okvirni zakon, ki se mu morajo prilagoditi tudi različno obstoječi vojaški ordinariati. V mnogih državah, ki imajo uvedeno duhovno oskrbo vojaških oseb, so vsebino te konstitucije upoštevali. Države, ki so sledile temu navodilu, so ustanovile vojaške ordinariate in s Svetim sedežem sklenile posebne meddržavne sporazume, za druge veroizpovedi pa so v sodelovanju s posameznimi Cerkvami duhovno oskrbo uredile na podoben način (Čepar 2000, 87).

4.2 USTAVNO PRAVNA UREDITEV DUHOVNE OSKRBE V SLOVENIJI

Med pomembnimi razsežnostmi, ki so nujno potrebne za ureditev področja človekove pravice do izpovedovanja vere, je interna zakonodaja posamezne države. S pravnim redom, ki izhaja iz ustave posamezne države in se dopolnjuje z zakoni ter oblikuje z sporazumi, navodili in predpisi, je namreč določen način uresničevanja človekovih temeljnih pravic. Slovenska zakonodaja kaže znake demokratične ureditve odnosov med državo in Cerkvijo (Plut 2002, 300).

4.2.1 Splošni državni pravni akti

Mednarodne listine o človekovih pravicah – Splošna deklaracija o človekovih pravicah iz leta 1948, Evropska konvencija o človekovih pravicah ter še nakatere druge listine, kot so Mednarodni dogovor o civilnih in političnih pravicah in Mednarodna listina o ekonomskih, socialnih in drugih pravicah – so bile izhodišče pri pripravi nove slovenske Ustave leta 1991⁴. Ta ustava je na prvo mesto postavila človekove pravice in temeljne svoboščine, med katere sodi tudi pravica do svobodnega izpovedovanja vere, enakopravnosti verskih skupnosti in svobode njihovega delovanja (Kromar 2006, 124).

Vsebinsko izhodišče verske duhovne oskrbe predstavlja 7. člen Ustave RS. V njem je izpostavljeno načelo laičnosti, ki govori o ločitvi države od cerkve oz. verskih skupnosti, obenem pa le tem zagotavlja enakopravnost in svobodno delovanje. Z načelom laičnosti je zagotovljena nevtralnost države do vseh ver ter samostojnost in avtonomnost vseh verskih skupnosti. Načelo enakopravnosti pomeni, da so verske skupnosti v pravnem pogledu enakopravne z vsemi drugimi nedržavnimi skupnostmi, ta enakopravnost pa prav tako velja med samimi verskimi skupnostmi. V tem členu je zagotovljeno tudi svobodno delovanje verskih skupnosti, kar pomeni svobodo njihovega ustanavljanja ter izvrševanja verskih obredov in zadev (Bajec 2008, 26).

⁴ Ustava Republike Slovenije, Ur.list RS, št. 33/91, z dne 28. 12. 1991

7. člen

Država in verske skupnosti so ločene.

Verske skupnosti so enakopravne; njihovo delovanje je svobodno.

Potrebno je omeniti še 41. člen Ustave RS, ki opredeljuje svobodo vesti. Ta ustavna določba vzpostavlja pravico do svobodnega izpovedovanja vere in drugih opredelitev tako v zasebnem kot v javnem življenju. Nihče se ni dolžan opredeliti glede svojega verskega in drugega prepričanja (Bajec 2008, 27).

41. člen

Izpovedovanje vere in drugih opredelitev v zasebnem in javnem življenju je svobodno.

Nihče se ni dolžan opredeliti glede svojega verskega ali drugega prepričanja.

Starši imajo pravico, da v skladu s svojim prepričanjem zagotavljajo svojim otrokom versko in moralno vzgojo. Usmerjanje otrok glede verske in moralne vzgoje mora biti v skladu z otrokovo starostjo in zrelostjo ter z njegovo svobodo vesti, verske in druge opredelitve ali prepričanja.

Na zakonski ravni je bila pravica vojaških obveznikov do svobodnega izpovedovanja vere prvič uvedena s spremembami in dopolnitvami Zakona o vojaški dolžnosti leta 1995⁵. Šesti člen je bil spremenjen in se glasi:

Vojaški obvezniki imajo med opravljanjem vojaške službe pravico do nemotenega izpovedovanja svoje vere. Po svoji volji se lahko udeležujejo verskih obredov v prostem času in ko ne opravljajo nalog v zvezi z vojaško službo, zaradi katerih nimajo pravice do izhoda iz poveljstva, enote ali zavoda.

⁵ Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o vojaški dolžnosti, Ur. list RS, št. 74/95, z dne 23. 12. 1995

Ta zakon opredeli možnost izpovedovanja vere in zadolži ministra za obrambo, da natančneje predpiše postopek za uresničevanje te pravice ter poveljnikove dolžnosti v zvezi z izvajanjem. Vendar sam postopek ni bil nikoli sprejet in podpisan, tudi dolžnosti poveljnika niso bile določene. Ves čas je bilo tako vsaj na načelni ravni v uporabi Navodilo o uresničevanju pravic do izpovedovanja vere iz leta 1992. Pravna praznina je bila delno odpravljena s Spremembami in dopolnitvami Pravil službe v Slovenski vojski.

Slovenska zakonodaja je v zvezi s pravico do izpovedovanja vere do tedaj obravnavala le vojake na rednem služenju, ne pa tudi poklicnih vojakov, podčastnikov, častnikov in civilnih uslužbencev Ministrstva za obrambo. Napredek je bil narejen s Spremembami in dopolnitvami Pravil službe v Slovenski vojski leta 2000, ki govori o vojaških osebah, njihovih pravicah in dolžnostih poveljnika v zvezi z izvajanjem te pravice. Vojaških oseb ne klasificira, ampak jim omogoča enakost, poveljnikom in vojaškim duhovnikom pa nalaga posebno skrb za uresničevanje te pravice. Zagotavlja torej konkretno udeležbo duhovnika v vojski (Plut 2002, 302-303).

Po sprejemu odločitve o spremembi sistema popolnjevanja Slovenske vojske je bil dopolnjen Zakon o obrambi. Področje duhovne oskrbe je tako dobilo svojo opredelitev tudi v Zakonu o spremembah in dopolnitvah zakona o obrambi⁶, ki jih je sprejel Državni zbor 14. maja 2002.

Ta je določil, da se 52. členu doda nov, tretji odstavek, ki se glasi:

*Vojaška oseba ima med vojaško službo pravico do religiozne duhovne oskrbe.
Organizacijo religiozne duhovne oskrbe in način izvrševanja pravice do te oskrbe določi
minister.*

⁶ Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o obrambi, Ur. list RS, št. 47/2002, z dne 29. 5. 2002

4.2.2 Specifični državni sporazumi o duhovni oskrbi

Ena od možnih pravnih oblik ureditve odnosa med Cerkvijo in državo so razni sporazumi med vlado določene države in škofovsko konferenco. Sporazumi, ki so sprejeti v taki obliki, se po ustaljeni pravni praksi obravnavajo skoraj kakor mednarodni sporazumi, čeprav niso podpisani na mednarodni ravni (Plut 2002, 310).

Organizirana duhovna oskrba v Slovenski vojski se je uradno začela po podpisu sporazumov o duhovni oskrbi pripadnikov Slovenske vojske. Leta 2000 sta bila namreč sklenjena dva sporazuma – 21. septembra med Vlado RS in Slovensko škofovsko konferenco, 20. oktobra pa je vlada sklenila podoben sporazum še z evangeličansko cerkvijo. S tema dokumentoma se je uredilo najpomembnejša vprašanja organizacije in izvajanja duhovne oskrbe za vojaške osebe katoliške in evangeličanske vere (Plut 2005, 69).

Oba sporazuma določata, da imata katoliška in evangeličanska cerkev v skladu s področno zakonodajo pravico do pastoralnega delovanja v ustanovah, kjer je gibanje oseb, ki se v njej nahajajo, omejeno ali onemogočeno.

V želji, da bi čimbolje uredili duhovno oskrbo vojaških oseb katoliške vere, so se v sporazumu dogovorili sledeče:

- za duhovno oskrbo vojaških oseb katoliške vere se do polnopravne ustanovitve vojaškega vikariata in ustreznega mednarodnega sporazuma med Republiko Slovenijo in Svetim sedežem ustanovi Služba za duhovno oskrbo v Slovenski vojski, ki jo vodi vojaški vikar;
- duhovno oskrbo opravljajo vojaški vikar, namestnik vojaškega vikarja, pomočnik vojaškega vikarja, vojaški kaplani in drugi pastoralni delavci;
- vojaškega vikarja in njegovega namestnika imenuje in odpokliče Slovenska škofovsko konferenca, pomočnika vikarja, vojaške kaplane in druge delavce pa imenuje in odpokliče vojaški vikar; imenovanje in odpoklic vseh omenjenih delavcev se opravi v soglasju z Ministrstvom za obrambo;

- vse navedene pastoralne delavce se zaposli v Slovensko vojsko na ustrezno formacijsko mesto v skladu s predpisi, ki urejajo zaposlovanje v Slovenski vojski; vsi zaposleni pastoralni delavci se pri pastoralnem delu ravnajo po cerkvenih predpisih in so takrat odgovorni vojaškemu vikarju, v ostalih zadevah, ki se nanašajo na Slovensko vojsko, pa so odgovorni poveljujočemu častniku in morajo upoštevati predpise in pravila vojaške službe;

- vojaški vikar je odgovoren za pastoralo vojaških oseb in civilnih uslužbencev Ministrstva za obrambo, prav tako pa tudi za njihove družinske člane;

- vojaški kaplani so v celoti odgovorni za duhovno oskrbo v posameznih enotah Slovenske vojske, kar vključuje tudi usklajevanje dela pastoralnih delavcev; pri svojem delu morajo upoštevati interne akte Ministrstva za obrambo;

- Ministrstvo za obrambo je dolžno zagotoviti materialne in prostorske pogoje ter dopolniti interne akte na način, ki bo omogočil izvajanje Duhovne oskrbe v Slovenski vojski;

(Sporazum med slovensko škofovsko konferenco in vlado RS o duhovni oskrbi vojaških oseb v slovenski vojski, 1.-6. člen).

Sporazum, ki ureja duhovno oskrbo vojaških oseb evangeličanske vere v Slovenski vojski, je vsebinsko primerljiv s sporazumom, ki ureja oskrbo vojaških oseb katoliške vere.

Za duhovno oskrbo teh oseb je odgovoren evangeličanski duhovnik, ki zaseda formacijsko mesto namestnika vikarja. Namestnika vojaškega vikarja, vojaškega kaplana in druge pastoralne delavce imenuje in odpokliče Zbor duhovnikov v soglasju z Ministrstvom za obrambo. Tudi evangeličanski pastoralni delavci morajo pri svojem delu poleg cerkvenih predpisov upoštevati še Pravila službe v SV in interne akte Ministrstva za obrambo. Pristojni so za pastoralo vojaških oseb in civilnih uslužbencev Ministrstva za obrambo evangeličanske vere ter člane njihovih družin. Tudi njim mora Ministrstvo za obrambo nuditi ustrezne materialne in prostorske pogoje za delo ter dopolniti interne akte tako, da bodo omogočili izvajanje pastoralne dejavnosti (Sporazum vlade RS z Evangeličansko cerkvijo, 1.-6.člen).

Oba sporazuma pravno temeljita na Ustavi RS in Zakonu o obrambi. V letu 2000 so bila na podlagi obeh sporazumov dopolnjena tudi Pravila službe v Slovenski vojski, s katerimi so se dodale določbe, ki konkretizirajo vsebino obeh sporazumov. Na temelju obeh sporazumov je bil tako 1. julija 2001 v okviru Generalštaba Slovenske vojske ustanovljen Odsek za religiozno duhovno oskrbo vojaških oseb.

Z navedenima sporazumoma so se oblikovali temelji za nadaljnji razvoj duhovne oskrbe vojaških oseb ter njihovih družin, oblikovali pa so se tudi pogoji za uvajanje demokratičnih standardov NATO in Evropske unije, ki temeljijo na demokraciji, pravni državi in spoštovanju človekovih pravic (Kromar 2006, 26).

4.2.3 Interni akti Slovenske vojske

Junija 2003 je takratni minister za obrambo izdal *Pravilnik o organizaciji religiozne duhovne oskrbe in načinu izvrševanja pravice do te oskrbe*, ki podrobneje ureja organizacijo in način izvajanja pravice do religiozne duhovne oskrbe pripadnikov Slovenske vojske.

Bistvena značilnost pravilnika o duhovni oskrbi je, da vsem zaposlenim v sistemu obrambe, tako vojaškim kot tudi civilnim osebam, če to želijo, zagotavlja enoten standard religiozne duhovne oskrbe. To organizira vojaški vikariat, ki ga vodi vojaški vikar, v pomoč pa so mu dodeljeni vojaški uslužbenci (namestnik in pomočnik vikarja, vojaški kaplani in pastoralni asistenti).

Poudarek je na oboroženi strukturi, saj lahko glede na vsebino nalog, ki jih opravljajo vojaške osebe, le te večkrat pridejo v položaj, kjer je duhovno oskrbo težje zagotavljati in je manj dostopna kot pa za zaposlene v civilnem delu. Vojaška oseba namreč opravlja svoje naloge v različnih okoljih, doma in v tujini, vojni in miru, zato zasluži posebno pozornost. Organizacija religiozne duhovne oskrbe, ki jo v poglavitnih okvirih določa omenjeni pravilnik, pa naj bi glede na pomembnost tega področja za vojaške osebe omogočila učinkovito opravljanje nalog osebja vojaškega vikariata (Kromar 2006, 128).

Pravilnik določa, da se duhovna oskrba zagotavlja v vseh razmerah, torej v miru, izrednem stanju in vojni, na vojaških vajah ter na misijah izven meja Slovenije. Osebe Vojaškega vikariata naj bi bilo vojaškim in civilnim osebam vedno na voljo za pogovor, nasvet in podporo. Organizira in vodi bogoslužne obrede in shode, za tiste, ki so druge veroizpovedi, pa prav tako organizira shode in nanje povabi duhovnika ustrezne vere. S tem naj bi bil zagotovljen enakopraven položaj verskih skupnosti ter vojaških in civilnih oseb, ne glede na njihovo prepričanje.

Pravilnik natančno opredeljuje tudi dolžnosti poveljujočih v Slovenski vojski v zvezi z duhovno oskrbo. Le ti so dolžni omogočiti predavanja ali razgovore z versko vsebino za vojaške in civilne osebe ki to želijo, zagotoviti časovne, prostorske in materialne možnosti za bogoslužje in pogovor, dovoliti vsem osebam udeležbo na verskih obredih izven vojaških objektov v njihovem prostem času ali ko ne opravljajo vojaških nalog, dopustiti prosto vnašanje verske literature in tiska v vojaške objekte ter zagotoviti uradnim predstavnikom verskih skupnosti enake možnosti in način vstopa v območje in prostore vojaških objektov.

Osebe Vojaškega vikariata zagotavlja religiozno duhovno oskrbo tudi družinskim članom vojaških in civilnih oseb ter drugim zaposlenim v Ministrstvu za obrambo in njihovim družinskim članom, če to želijo (Pravilnik o organizaciji religiozne duhovne oskrbe, člen 1-8).

V pravilniku je določena tudi neposredna odgovornost vojaškega vikarja načelniku Generalštaba oz. drugega osebja vojaškega vikariata poveljujočim poveljnikom, za pastoralno delo pa je vojaški vikar odgovoren cerkvenemu predstojniku. Vojaški vikar je tudi polno odgovoren za delo ostalega osebja Vojaškega vikariata. Z dnem, ko je začel veljati ta pravilnik, je prenehalo veljati Navodilo o uresničevanju pravic vojaških obveznikov do izpovedovanja vere iz leta 1992 (Kromar 2006, 128).

Za izvajanje religiozne duhovne oskrbe je načelnik Generalštaba Slovenske vojske izdal izvedbeni akt – direktivo, ki podrobneje določa način zagotavljanja duhovne oskrbe med našimi vojaki. Sedaj veljavna direktiva je bila namreč sprejeta še pred uveljavitvijo

sprememb in dopolnil Zakona o obrambi, ki so uveljavile potrebo po sprejetju prej omenjenega pravilnika.

Direktiva, ki jo je načelnik Generalštaba sprejel 1.7. 2002, določa:

- organiziranost religiozne duhovne oskrbe (RDOV)
- stalne naloge
- naloge RDOV v času vojaških vaj, mednarodnega sodelovanja, naloge v vojni, v operacijah kriznega odzivanja, multinacionalnih enotah in mednarodnih vojaških vajah
- pristojnosti vojaških duhovnikov
- logistično in prostorsko zagotovitev
- vodenje RDOV
- poročanje poveljujočim častnikom in obveščanje ter odgovornost za izvajanje nalog.

Z direktivo kot najnižjim in najbolj operativnim aktom se zaključi in sklene celotno področje ureditve religiozne duhovne oskrbe oseb v Slovenski vojski (Kromar 2006, 129-130).

Septembra 2004 je bil s strani načelnika generalštaba izdan še Ukaz o organizaciji dela Vojaškega vikariata, ki prav tako ureja konkretno delovanje duhovne oskrbe. Le ta še najbolj natančno opisuje dela in naloge vojaškega kaplana na misijah v tujini.

Slovenija je z vključitvijo v evroatlantske povezave vstopila v skupino evropskih držav, ki imajo že leta urejeno področje duhovne oskrbe vojaških oseb. Sprejela je večino pravnih aktov, ki urejajo to področje. Glede na navedeno je RDOV v Slovenski vojski urejena celovito in se tako tudi izvaja (Jakopič 2005, 76).

5 ORGANIZIRANOST DUHOVNE OSKRBE V SLOVENSKI VOJSKI

Če je bilo pred nekaj leti govorjenje o duhovni oskrbi slovenskih vojakov skoraj nemogoče, pa je danes duhovna religiozna oskrba v Slovenski vojski nekaj normalnega in razpoznavnega (Mesarič in Plut 2004, 211).

Z uvedbo poklicne vojske s profesionalno rezervo se je v Slovenski vojski oblikoval t.i. projekt Celostna skrb za pripadnike SV, najpomembnejše in že razvito področje dela v sklopu le tega pa je prav religiozna duhovna oskrba (Vešnar 2005, 22).

Ko je leta 2000 v SV začela delovati projektna skupina, slovenske cerkve in vojska niso natančno vedele, kako naj bi sploh potekalo delo vojaških pastoralnih delavcev. Ugotovili so, da bi morali vojaški duhovniki postati del vojaškega sistema in da je nujno potrebno poskrbeti za uvedbo organizirane in urejene duhovne oskrbe v Slovensko vojsko, saj je to konkretna oblika uresničevanja človekove pravice do izpovedovanja vere (Grmek 2006, 16).

V Slovenski vojski je duhovna oskrba organizirana znotraj dejavnosti, ki jo opravljajo v Sektorju za kadrovske zadeve J-1 na Generalštabu SV oziroma G-1 na drugih ravneh vodenja in poveljevanja. Organizirana je kot notranja organizacijska enota s profesionalnim kadrom, ki se lahko povezuje tudi z lokalnimi predstavniki verskih skupnosti za izpolnitev potreb in zahtev pripadnikov različnih veroizpovedi, izvedbo svojih nalog ter svojega poslanstva (Pišlar 2001, 12).

Glavni akter duhovne oskrbe je vojaški vikariat, saj je obseg Slovenske vojske premajhen, da bi ustanavljali vojaški ordinariat. Vikariat je samostojna strokovno zaključena organizacijska enota pri GŠSV. Osebe sestavljajo vojaški vikar, ki je podrejen neposredno načelniku GŠSV, namestnik za rimokatoliško cerkev, namestnica za evangeličansko cerkev, trije katoliški in en evangeličanski duhovnik ter pastoralni asistenti in administrativna referentka. Nepisani standard v zavezništvu NATO je, da je v vsakem bataljonu oziroma na približno šesto pripadnikov po en duhovnik in njegov

pomočnik, osebje vojaškega vikariata v SV pa je dodeljeno posamezni enoti ravni brigade (Grmek 2006, 16).

Osebje Vojaškega vikariata je navzoče v vseh trenutkih vojakovega življenja. Sodeluje pri usposabljanjih, na terenskih vajah in tudi pri delu na mednarodnih vajah ter v operacijah kriznega odzivanja. Vodilo pri delu osebja Vojaškega vikariata je: »Zvest Bogu in domovini.« Iz tega izhaja prizadevanje za zvesto služenje vojaku in širši skupnosti, ki je utemeljeno z lastno izkušnjo duhovnega življenja in vere v Boga. Pripadniki Vojaškega vikariata skrbijo za redno zagotavljanje duhovne oskrbe s svojo navzočnostjo med vojaki, z organiziranjem romanj, srečanj za družine, z delitvijo zakramentov, bogoslužji za domovino, s predavanji in drugimi priložnostnimi akcijami. Redno obiskujejo tudi pripadnike in pripadnice SV v operacijah kriznega odzivanja (Vojaški vikariat).

5.1 IZVAJALCI VOJAŠKE PASTORALE

Nosilci pastore vojaških oseb so kleriki in laiki. Med kleriki ima najpomembnejšo vlogo škof, za njim so duhovniki – vojaški vikar, namestnik vojaškega vikarja, pomočnik vojaškega vikarja in kaplani, slednji pa so diakoni. Laiki v pastoralni službi med vojaki se imenujejo pastoralni asistenti in so diplomanti teološke fakultete (Plut 2002, 274).

5.1.1 Vojaški vikar

Vojaškega vikarja imenuje Slovenska škofovska konferenca v soglasju z Ministrstvom za obrambo. Vojaški vikar znotraj GŠSV vodi Službo za duhovno oskrbo Slovenske vojske, s pristojnim organom pripravlja smernice in je v celoti odgovoren za duhovno oskrbo vojaških oseb. Po vojaški liniji je neposredno podrejen in disciplinsko odgovoren načelniku GŠSV, na cerkvenem področju pa je odgovoren Slovenski škofovski konferenci oziroma škofu, ki ga je za to določila le ta in ga v celoti vežejo tudi cerkveni predpisi. Vikarju pomagata njegov namestnik, ki je katoliške vere in pomočnik vojaškega vikarja. Oba sta mu cerkveno in vojaško podrejena (Plut 2002, 283).

Vojaški vikar je torej najvišja cerkvena osebnost znotraj vojske, kjer zaseda tudi ugledno visoko formacijsko mesto. Spada namreč v osebni operativni štab načelnika generalštaba. Pristojne cerkvene oblasti morajo zato na to mesto imenovati primerne duhovnika, ki bo znal sodelovati z visokimi častniki in reševati probleme, ki nastajajo pri duhovni oskrbi vojaških oseb ter v celoti z vojaškimi kaplani in pastoralnimi asistenti voditi pastoralno delo v vojski. Zaželene lastnosti, ki naj bi jih vojaški vikar imel, so naslednje: veselje za pastoralno delo med vojaškimi osebami, vodstvene sposobnosti, primerna strokovna izobrazba pastoralne smeri, primerno vojaško znanje in usposobljenost ter fizična, duševna in duhovna stabilnost.

Sporazum o duhovni oskrbi vojaških oseb med katoliško Cerkvijo in Vlado RS omenja nekatere pristojnosti vojaškega vikarja. Ta ima pristojnosti po veljavnih cerkvenih predpisih, kar pomeni, da vodi celotno pastoralno delo ter usklajuje delo vojaških kaplanov in pastoralnih asistentov. Vikar ima tudi pravico in dolžnost deliti zakramente, oznanjati evangelij in spremljati vojaške osebe ter njihove družinske člane, ki to želijo (Plut 2002, 285-286).

5.1.2 Vojaški kaplani

Vojaški kaplani so vojaški duhovniki, ki jih škofje ordinariji dajo na razpolago za delo v vojaški pastoralni. Vojaški kaplani se sicer imenujejo kaplani, imajo pa vse pristojnosti in dolžnosti duhovnika oz. župnika. Kot škofovi sodelavci so neposredni nosilci vojaške pastore, imenuje pa jih vojaški vikar v soglasju s pristojnimi cerkvenimi oblastmi in Ministrstvom za obrambo. Delujejo v okviru vojaških župnij, ki pokrivajo določena vojaška področja oz. poveljstva (Plut 2002, 286-287).

Vojaški kaplani so vojaške osebe, ki morajo izpolnjevati vse pogoje, ki jih tudi ostali pripadniki Slovenske vojske. Nosijo uniformo in poleg posebne oznake tudi osebni ali nazivni čin. Imajo status častnika, vendar brez poveljujoče funkcije in ne nosijo orožja. Pri izvajanju bogoslužja so samostojni, sicer pa delajo tako kot vsi zaposleni v Slovenski vojski po vojaškem sistemu podrejenosti in poveljevanja. Usposobljeni morajo biti za

delovanje v pluralnem okolju, poleg tega pa pomagajo poveljnikom pri zagotavljanju večje učinkovitosti in pripravljenosti vojaških kolektivov za opravljanje vseh nalog, tudi tistih, ki se izvajajo na mirovnih operacijah v tujini (Pišlar 2001, 13).

Naloge, ki jih vojaški duhovniki opravljajo lahko povežemo v nekaj bistvenih sklopov: spremljanje enote in možnost, da sta vojaškim osebam, ne glede na prepričanje, stalno omogočena pogovor ali nasvet, vodenje bogoslužij in delitev zakramentov vojaškim osebam, spremljanje družinskih članov in njihova duhovna oskrba, svetovanje poveljniku o moralnih in verskih rešitvah... (Mesarič in Plut 2004, 213).

Vojaški duhovnik živi med vojaki. Če je le mogoče, je z njimi povsod in jih spremlja. Za vojaške osebe, ki to želijo, ima ob dogovorjenem času bogoslužje, spoved, pogovor ali nasvet. Skrbi torej za ustrezno organiziranje bogoslužja za pripadnike svoje veroizpovedi na ravni posameznika ali enote ob spoštovanju verske in nazorske drugačnosti ter nudi pomoč tudi pripadnikom drugih veroizpovedi (Pišlar 2001, 13).

V dogovoru s poveljujočim častnikom spremlja glavnino enote oz. manjšo enoto, kjer ga že dalj časa ni bilo. S svojim pastoralnim delom kaplan ne ovira dela in izvajanja programa usposabljanja vojakov in se v delo častnikov ne sme vmešavati, saj ga v celoti vežejo Pravila službe v Slovenski vojski.

Ker je vojaško življenje povezano s specifičnimi izzivi, ki jih vojak prenaša na svojo družino, je kaplan pripravljen nuditi duhovno oskrbo tudi družinskim članom in spremljati njegovo družino.

Vojaški kaplani svetujejo tudi poveljujočemu častniku. To je prostovoljno ali po dogovoru, razen takrat, ko gre za blaginjo ali življenje posamezne vojaške osebe in s tem vse enote ter takrat, ko so častnikove odločitve v nasprotju s humanitarnim pravom ali so nemoralne do vojakov, (pod)častnikov ali civilistov (Pišlar 2000, 6).

Vojaški kaplani so torej v celoti odgovorni za duhovno oskrbo v posameznih enotah, kjer jo s pomočjo vojaškega vikarja in pastoralnih delavcev tudi uresničujejo. Poleg nekajletnih izkušenj v rednem dušnopastirskem delu mora vojaški kaplan izpolnjevati še

nekaj pogojev: veselje za pastoralno delo med vojaškimi osebami in njihovimi družinami, odgovorno ravnanje in mišljenje, strokovna-pastoralna in vojaška izobrazba, vodstvene sposobnosti ter duhovna, psihična in telesna stabilnost za delo v težkih okoliščinah.

V vojskah držav članic NATA obstaja močno prizadevanje, da bi vojaškega kaplana imel vsak bataljon. Število vernih vojakov, ki jim pripada vojaški kaplan, se torej giblje med 800 in 1000. Glede na situacijo in zaradi številčnega stanja duhovščine v Cerkvi na Slovenskem je bil v projektu uvajanja duhovne oskrbe v SV predviden poleg vojaškega vikarja, njegovega namestnika in pomočnika, za vsako brigado en kaplan. Skupaj torej sedem duhovnikov, če se pojavi velika potreba v mednarodnih in mirovniških enotah, pa bi zaposlili še enega duhovnika (Plut 2002, 287-288).

V Slovenski vojski duhovno oskrbo trenutno, poleg namestnika vojaškega vikarja za RKC in za evangeličansko cerkev, opravljajo štirje vojaški duhovniki (trije katoliški in en evangeličanski duhovnik). Ker je kaplanov malo, morajo biti zelo mobilni in aktivni, povečuje pa se tudi število naših vojakov na misijah v tujini, kjer so zaradi pomanjkanja duhovnega osebja velikokrat prikrajšani za njihov obisk. Vse to kaže na to, da je treba duhovno oskrbo v Slovenski vojski kadrovske okrepiti tako z duhovniki kot tudi pastoralnimi asistenti (Mesarič in Plut 2004, 218).

Vojaški kaplan s svojim zgledom in prisotnostjo ter poukom vojaškim osebam ponudi vrednote, po katerih se vojaška oseba ravna v miru in vojni. Ustreznost kaplanovega dela se kaže tudi v tem, da sprejme zunanost in se vživlja v življenjske razmere vojakov. Tako jim na zunaj postaja enak in jih lahko razume, jim svetuje ter jih spodbuja, ne glede na njihovo vero ali svetovni nazor. Služi torej vsem, tako poveljujočemu častniku kot vojaku. Zaradi svojega poslanstva je enak kateremukoli vojaku, častniku ali podčastniku. Vloga vojaškega kaplana torej ni v poveljevanju, ampak v služenju in svetovanju čisto vsaki vojaški osebi in tudi njihovim družinam (Mesarič 2003, 55).

5.1.2.1 Šolanje vojaških kaplanov

Izobraževanje vojaških kaplanov poteka po Natovih standardih. Izobrazba, ki jo kaplani potrebujejo, da bi lahko dobro opravljali svoje delo, se pridobiva na treh ravneh: taktični kot kratkoročna pomoč posameznikom, operativni, kjer poudarek preide iz posameznika na enoto ter strateški, ko duhovnikovo delo dobi dolgoročne razsežnosti (Šrekl 2001, 22).

Pri samem usposabljanju se poudarja dejstvo, da ne moreš biti dober vojaški kaplan, če nisi dober vojak. To pomeni, da mora kaplan znati živeti in sobivati z vojaki in z enoto v vseh mogočih situacijah, torej mora razumeti kako specifično je vojaško življenje in se znati z njim poistovetiti v vsakem trenutku.

Samo izobraževanje obsega tri področja: pridobivanje fizičnih spodobnosti, vojaško usposabljanje in slednji akademski del, ki pripravlja kaplana na delo med vojaškimi osebami in njihovimi družinami.

Glavni dejavnik šolanja vojaških kaplanov je usposabljanje za poučevanje etike, saj morajo biti vse vojaške osebe kot branilci in vzdrževalci miru seznanjene z osnovnimi etičnimi normami, kot so spoštovanje dostojanstva in raznolikosti vsakega posameznika ter želja po strpnosti in miru. S tem kaplani tudi sami spoznavajo temeljne vrednote in principe vojske, kjer se daje poudarek na skupinskem delu in dobrih medsebojnih odnosih, zaupanju, spoštovanju in medsebojni pomoči.

Od vojaške enote se zahteva vedno večja pripravljenost in ravno vojaški duhovnik je tisti, ki mora poveljniku pomagati razumeti njegovo enoto in hkrati poskrbeti, da bodo tudi sami poveljniki moralno osveščeni. Za to mora biti v dobri psihofizični pripravljenosti, primerno usposobljen in pozitivno naravnan ter imeti motivacijo za delo. Od njih se zahteva velika mera znanja, odprtosti in tolerance, saj se pri svojem delu soočajo s posamezniki in skupinami iz različnih svetov, kultur in verskih nazorov. Med šolanjem spoznavajo in rešujejo razne etične dileme in vprašanja, s katerimi se soočajo vojaške osebe in njihove družine, hkrati pa se usposabljujejo za poučevanje etike in morale znotraj vojske kot tudi v civilnem okolju (Mesarič 2005, 79-82).

Usposabljanje vojaških kaplanov v svojem bistvu obsega tri razsežnosti. Na prvem mestu je ustrezna teološka izobrazba in usposobljenost, ki jo zahteva Cerkev. To je univerzitetna izobrazba in diploma Teološke fakultete, eno leto specifičnega pastoralnega usposabljanja, redno nadaljnje oblikovanje ter specifično oblikovanje za vojaški poklic. Na drugem mestu je nenehno osebno in duhovno ter pastoralno poglobljanje, slednje pa so zahteve in pričakovanja Slovenske vojske. Tudi ta pričakuje primerno teološko izobrazbo, vojaško usposobljenost, ker bodo vojaški kaplani imeli status častnikov ter redno nadaljnje usposabljanje za delo v Slovenski vojski (Plut 2002, 293).

5.1.3 Pastoralni asistenti

Bistvena razlika med pastoralnimi asistenti in vojaškimi kaplani je ta, da pastoralne asistente na delo v vojsko napoti cerkev. Tako morajo poleg ustrezne strokovne izobrazbe s strani cerkve pridobiti še kanonično poslanstvo, da lahko kot diplomirani teologi svoje delo v Vojaškem vikariatu opravljajo tudi v njenem imenu. Vojaški kaplani so posvečeni in pripadajo svetemu redu, so postali kleriki, medtem ko so pastoralni asistenti t.i. laiki (Grmek 2004, 34).

V roku enega leta po zaposlitvi so pastoralni asistenti dolžni opraviti temeljno vojaško usposabljanje in se tudi v prihodnje vojaško in teološko izobraževati. V vojski opravljajo službo lektorja in mašnega pomočnika, skupaj z vojaškim duhovnikom torej tvorijo t.i. kaplanski tim.

Glavne naloge pastoralnega asistenta so podpora in pomoč delu vojaških kaplanov (pomoč pri organizaciji srečanj, administracija ...), samostojno opravljanje nalog in del, ki niso izključno v pristojnosti svetega reda (prisotnost po enotah, delavnice in predavanja s področja etike in morale ter domoljubja, tabori ...), duhovna oskrba v ožjem pomenu besede (priprava na zakramente, molitveno bogoslužje, kateheza ...), izvajanje štabnih aktivnosti in postopkov ter urejanje poročil in statistik.

Med ostalimi nalogami izstopa predvsem skrb za družine vojaškega osebja, saj so pastoralni asistenti tudi sami poročeni in se zavedajo, kako lahko zahtevnost vojaškega

poklica vpliva na celotno družino. Tako organizirajo pripravo srečanj zakonskih parov, od katerih je vsaj eden pripadnik SV in se je poročil v prisotnosti vojaškega kaplana. Z izvedbo poletnih in zimskih počitniških taborov namenjajo skrb otrokom pripadnikov SV, skrbijo pa tudi za njihove partnerje s pripravo na zakon ter organizacijo raznih družabnih srečanj. Potrebno je omeniti še njihovo sodelovanje v operacijah kriznega odziva, ki obsega pripravo na odhod na misijo v obliki predavanj o kulturi, verstvih, jeziku in ostalih posebnostih države kamor so namenjeni ter pripravo partnerjev na ločeno življenje v času misije. Aktivni so tudi v izvedbi humanitarnih akcij, raznih dobrodelnih in karitativnih dejavnostih, pri vojaških slavjih in žalovanjih ter drugih državnih in cerkvenih praznovanjih (Sadar 2005, 98-99).

6 OBLIKE IZVAJANJA DUHOVNE OSKRBE

Vojaški duhovnik je zaradi svoje nenehne prisotnosti z vojaškimi osebami v posebnem odnosu. Ta odnos je večplasten in zaradi tega lahko tudi konflikten, kajti vojaški kaplan ni le specialist za duhovno področje. Njegova večplastnost se kaže v tem, da je tudi član avtonomne ustanove – cerkve, da njegovo poslanstvo traja cel dan, da stopa v stik z različno vernimi ali nevernimi vojaškimi osebami ter obiskuje tudi njihove družine, da je v posebnem odnosu do cerkvenih struktur, saj ga vežeta tako cerkvena kot vojaška disciplina, ima pa tudi poseben odnos do poveljujočih častnikov.

Sama vsebina duhovne oskrbe je vedno enaka, različne pa so okoliščine, v katerih se izvaja. Glede na položaj, v katerem se vojaške osebe nahajajo, se duhovna oskrba zagotavlja v miru, v času vojaških vaj in taborov, v vseh oblikah mednarodnega sodelovanja (multinacionalne enote, enote za hitro posredovanje, enote za podporo miru...) ter v izrednem stanju in vojni (Plut 2002, 234-236).

V nadaljevanju bo bolj podrobno predstavljeno delovanje duhovne oskrbe v mirnodobnem stanju in na operacijah kriznega odzivanja, saj se v svoji nalogi osredotočam predvsem na ti dve področji.

6.1 PASTORALA VOJAŠKIH OSEB V MIRNODOBNEM STANJU

V mirnodobnem stanju vojaške osebe večinoma živijo in se usposablajo v vojašnicah, zavodih ter na poligonih. To so redno zaposlene vojaške in civilne osebe, populacija, ki se ne menja ampak je stalna. Ravno zaradi tega dejavnika je ta kategorija ljudi najpomembnejša in najbolj vredna upoštevanja za samo pastoralno delo. Tu gre torej za več področij delovanja duhovne oskrbe: poklicni vojaki, poklicni podčastniki in častniki, civilni uslužbenci SV in MO ter družine vseh omenjenih oseb.

Delovanje pastoralnih delavcev ima v tem sklopu različne vsebine. Lahko gre za poglobljanje vere pri tistih, ki so že verni, novo oznanilo pri tistih, ki so krščansko oznanilo nekoč že prejeli in želijo ponovno začeti živeti svojo vero ali za prvo oznanilo tistim, ki bi temu želeli prisluhniti (Plut 2002, 237-238).

Vojaški kaplani s svojim služenjem vojakom in enoti pomagajo, da opravljajo pomembno poslanstvo. Opravljajo različne naloge, ki se od države do države lahko malce razlikujejo, vendar so si v svojem bistvu zelo podobne in jih lahko razdelimo v nekaj sklopov.

6.1.1 Spremljanje vojakov, (pod)častnikov in enote

Vojaški duhovniki so vojakom na voljo v vsakem času, spremljajo jih povsod, tudi na njihovih pohodih, vajah in urjenju in jim tako poskušajo biti stalno na razpolago. Na ta način se skušajo vojakom čimbolj približati in jim zagotoviti stalno možnost za pogovor in nasvet (Mesarič 2004, 218).

Vojaški duhovnik živi med vojaki in če je le mogoče, je vedno z njimi. Tako jim na zunaj postaja enak, jih lahko razume, jim svetuje in jih spodbuja, ne glede na njihovo vero ali prepričanje (Jeromen 2003, 57).

To pomeni, da v svoji delovni sobi preživi le malo časa, nima klasičnega osemurnega delovnika ali uradnih ur, v katerih je dosegljiv. Njegovo delo je večinoma terensko.

Vojakom in tudi drugim skušamo biti stalno na razpolago. Terensko delo izvajamo v smislu, ko so vojaki na terenu, smo tam z njimi, v drugem kontekstu pa terensko delo pomeni tudi to, da smo zelo mobilni in smo veliko naokoli, obiskujemo pripadnike tudi na njihovih domovih in jim s tem poskušamo zagotoviti stalno razpoložljivost. Zanimiv vidik poleg rednega zagotavljanja duhovne oskrbe je ta, da s svojo prisotnostjo omogočamo vojakom, da imajo stalno ob sebi človeka, na katerega se lahko naslonijo, mu zaupajo (Plut 2009).

6.1.2 Svetovanje poveljujočemu častniku

Vojaški duhovnik je zaupni svetovalec poveljnika z vso svojo širino. Poveljujočemu predlaga rešitve z moralnega, etičnega in verskega oz. duhovnega vidika. Svetovanje poveljniku temelji na prostovoljnosti oz. na dogovoru, razen če poveljnik sprejme odločitev, ki ni v skladu s humanitarnim pravom ali je nemoralna in je s tem škodljiva za pripadnike.

Poveljujoči lahko potrebuje nasvet pastoralnega delavca v zvezi z odločitvami, ki se tičejo duhovnega sveta in vere, ki je ne pozna. V tem primeru se zaradi dobrobita svoje enote lahko obrne na vojaškega kaplana. Vojaški duhovniki imajo v posebnih primerih prost dostop do poveljnika. Lahko ga opozorijo na to, da določen vojak zaradi osebnih težav ali težkega stresnega stanja ni sposoben za opravljanje določene naloge (Plut 2002, 240).

Znotraj duhovne oskrbe je namreč več elementov – tudi svetovanje poveljnikom s področja etike in morale. Lahko rečemo, da smo "glas vojakov do poveljnika in poveljnikov glas do vojakov". Vemo namreč, da vojak sam poveljniku ne bo povedal vseh stvari, niti poveljnik oddelka vojaku, nam pa oboji lahko zaupajo. Kaplani imamo dovoljenje, da na diskreten način te stvari nato prenesemo na poveljujoče, seveda pri tem upoštevamo in pazimo na dostojanstvo ter integriteto posameznika (Plut 2009).

Dejstvo je tudi, da je poveljujoči častnik zaradi svojega položaja lahko zelo osamljen človek, kar lahko v težjih razmerah, kot je npr. vojna, zelo vpliva na njegovo sposobnost vodenja in pravilnega odločanja. Takrat potrebuje duhovno vodenje zase in v takih primerih je prisotnost vojaških kaplanov zelo pomembna (Plut 2002, 240).

6.1.3 Organiziranje delavnic in predavanj z duhovno ali moralno vsebino

Predavanja so namenjena tistim vojaškim osebam, ki to želijo in se odvijajo izven njihovega delovnega časa, večinoma ob koncu tedna. Ta srečanja so tudi lepa priložnost za medsebojno spoznavanje in druženje ter za utrjevanje prijateljstva, kar lahko ustvarja dobro in prijetnejše vzdušje v sami enoti. Vsebine predavanj so različne - od vprašanja moralnih dilem, reševanja stresa, iskanja smisla življenja, soočenja s smrtjo, iskanja pozitivne samopodobe, moč pozitivnega mišljenja... (Plut 2002, 240-241).

V ta sklop sodi tudi organizacija meditativnih delavnic oz. tečajev meditacije ter različni seminarji. Tu gre za pomoč pripadnikom pri odkrivanju smiselnosti življenja, kajti vsak človek se velikokrat sprašuje o temeljnih vprašanjih, kot so obstoj Boga, dobrega in hudega, življenja in smrti... (Grmek 2004, 34).

Z drugimi besedami bi lahko dejali, da vojaški kaplani za pripadnike pripravljajo nekakšen pouk o življenju in vrednotah ter o spoznavanju samega sebe. S tem poukom jim ponudijo vrednote, po katerih naj se ravnaajo tako v miru kot v vojni. Vojak, ki je načelen in ima jasno določene vrednote, bo tako tudi v težkih trenutkih lažje ravnal humano, človeško in povzročil manj hudega (Plut 2002, 262-263).

Osebe Vojaškega vikariata si v tem sklopu želi še dodatnih izboljšav.

Na določenem področju še vedno ne delamo tega, kar bi radi in kar delajo tudi vsi nosilci duhovne oskrbe po svetu. To je etika oz. pouk o etičnem vedenju. Dejansko se tej temi pri nas daje premalo poudarka. Določena predavanja na to temo sicer že potekajo, vendar je tega zelo malo. Nekaj jih izvajamo mi, nekaj pa vojaški psihologi. Na tem področju bi si želeli še več, tudi v obliki eno ali dvodnevnik

seminarjev. Takrat imaš dovolj časa, da stvari v miru premisliš, preučiš in prideš do določenih zaključkov, tudi kar se tiče etičnih in moralnih dilem, s katerimi se pripadniki velikokrat srečujejo. Dejstvo je, da ti morajo biti stvari v miru jasne, kajti potem je verjetnost, da se boš v kritičnem trenutku odločil prav, večja. Ravno zato je etični pouk potreben, saj vključuje izobraževanje, ostrenje moralnega čuta, obvladovanje samega sebe (Plut 2009).

6.1.4 Oznanilo vere, opravljanje bogoslužij in podeljevanje zakramentov

Oznanjanje vere je najpomembnejša in glavna naloga Cerkve tudi v vojaškem okolju, saj je vera pogoj za prejem zakramentov. Vojaški kaplani s svojim delom oznanjajo vero tam, kjer vojaške osebe živijo, z različnimi oblikami bogoslužja, kateheze in predavanj, srečanj za vojaške osebe, njihove partnerje ali družine, v pomoč pa so jim tudi pastoralni asistenti.

Vojaške osebe imajo pravico do oznanjanja in izpovedovanja vere in prav tako prejemanja zakramentov. Udeležba pri bogoslužju je prostovoljna, organizira pa se tako, da se s tem ne ovira programa usposabljanja posamezne enote (Plut 2002, 241).

Svete maše so organizirane po vojašnicah, v času terenskega usposabljanja pripadnikov in vojaških vaj, prav tako pa tudi za pogodbeno in prostovoljno rezervo.

V vojašnicah poskušamo enkrat mesečno organizirati svete maše. V tistih vojašnicah, kjer je kaplan stalno navzoč, pa so maše vsak teden. Tu govorimo o stalni sestavi v SV, ki seveda hodi tudi na teren, kjer je udeležba pri mašah bistveno drugačna. Na terenu so znotraj programa vojaškega usposabljanja tudi vojaške vaje. Takrat se svete maše organizirajo v okviru prostega časa pripadnikov, kadar nimajo obveznosti in imajo čas, da se je udeležijo. Na terenu se torej za uro svete maše med seboj interno dogovorimo, poskušamo izbrati tak čas, ko jih večina lahko pride, medtem ko je po vojašnicah ura že vnaprej določena. Včasih je maša v času, ko je večina v službi in se je ne morejo udeležiti, pridejo pač samo tisti, ki lahko. Večinoma poskušamo imeti svete maše takrat, ko

so vojaki, ki so verni, po cerkvenih zapovedih dolžni priti, to pa je ob nedeljah in zapovedanih praznikih.

Drugi vidik izvajanja svetih maš in obredov pa sta pogodbeno in prostovoljna rezerva. Na vsaki lokaciji, kjer se nahaja prostovoljna rezerva, imajo vojaki možnost, da se udeležijo svete maše. Včasih imamo med vikendi tudi na osmih koncih bogoslužja. Govorim o bogoslužju, ker ne izvajamo samo svetih maš. Duhovnikov nas je premalo, da bi lahko bili na tolikih lokacijah, takrat ko je optimalen čas in imajo vojaki prosto, zato nam takrat pomagajo pastoralni asistenti, ki namesto nas, kadar svete maše ni možno izvesti, izvajajo besedna bogoslužja (Plut 2009).

Vojaški vikariat vsako leto ob božičnem času pripravlja tudi božičnice. Sama sem imela možnost prisostvovati pri tem dogodku, in sicer na božičnici na Ministrstvu za obrambo ter v vojašnici v Šentvidu.

Na Ministrstvu za obrambo, bolj natančno na sedežu GŠSV, se je slovesnost začela ob dvanajsti uri, vendar to ni bila klasična sveta maša kakršno sem pričakovala. Srečanje je potekalo v prav nič strogo vojaškem, ampak v zelo prijateljskem vzdušju. Člani vojaškega vikariata so se ob spremljavi citer spremenili v pravi božični zborček, ki je ves čas dogajanje pestril s petjem različnih božičnih pesmi. Brali so tudi razne zgodbe in citirali duhovno bogate misli. Kasneje je vse zbrane nagovoril vojaški vikar, dr. Jože Plut in namesto klasičnega božičnega voščila prebral ganljivo resnično zgodbo, ob kateri smo se vsi lahko zamislili. Dr. Plut je nato takratnemu ministru za obrambo Karlu Erjavcu in direktorju štaba brigadirju Branimirju Furlanu v spomin simbolično podaril dva majhna angelčka. Vrhunec srečanja pa je bil zagotovo prihod skavtov, ki so s seboj prinesli Betlehemsko luč miru in droben plamen nato predali v roke pomembnih mož. Z veseljem sta ga sprejela minister Erjavec in brigadir Furlan, minister pa je nato vsem skupaj namenil še nekaj spodbudnih besed. Po končani božičnici so člani Vojaškega vikariata vsem prisotnim podelili še majhne obeske v obliki angelčkov, skavti pa so nam razdelili verske podobice.

Božičnica v vojašnici v Šentvidu je bila nekaj dni kasneje in je potekala na podoben način, vendar v še bolj sproščenem vzdušju. Tudi tam je vojaški vikariat s svojim petjem obudil že skoraj pozabljene božične pesmi, prebiral razne misli in zgodbe. Vojaški vikar dr. Jože Plut je nato vsem zbranim predstavil posamezne člane vikariata, izrekel voščilo, ki je bilo prav tako v obliki zgodbe in podaril angelčka tamkajšnjemu načelniku. Dogodka se je udeležilo kar precejšnje število vojakov in čutiti je bilo pravo božično vzdušje, za kar je poskrbel predvsem dr. Plut s svojim neformalnim, toplim in sproščenim nastopom, med katerim se je velikokrat tudi pošalil in nas spravil v smeh.

Poleg organiziranja bogoslužij za vojaške osebe kaplanu enake veroizpovedi, je vojaški vikariat dolžan organizirati tudi bogoslužja za drugače verne. Vlada je sklenila sporazum z rimskokatoliško in evangeličansko cerkvijo, zato tudi duhovniki pripadajo eni izmed teh cerkva. Če kateri pripadnik izrazi željo po srečanju s predstavnikom svoje veroizpovedi (npr. muslimanskim ali pravoslavnim duhovnikom) mu je to omogočeno, saj nihče ne sme biti zaradi svojega prepričanja prikrajšan. Prav tako vojaški duhovniki opozarjajo poveljnike, kdaj so kakšni pomembni muslimanski ali pravoslavni prazniki in naj spoštujejo različne vere (Šket 2002, 4).

Pomembno je, da vojaški duhovniki v svojem delu sodelujejo tudi s krajevnimi župniki, saj so verniki pod dvojno jurisdikcijo – vojaškega kaplana in krajevnega duhovnika. Vojaške osebe sicer prvenstveno spadajo pod pristojnost vojaškega kaplana, vendar nekateri pripadniki redno prakticirajo svojo vero v domačih župnijah in se počutijo z njimi tudi bolj povezane. To velja kot spodbuda tako za vojaškega kaplana kot krajevnega župnika, da lahko vojaški kaplan slednjemu pomaga pri opravljanju svetih dolžnosti.

Vojaški kaplan je stik med Cerkvijo in pripadniki, še posebej so pomembni tisti, ki so se zaradi različnih razlogov oddaljili od Cerkve. Takrat je naloga vojaškega kaplana, da jim ponovno pomaga najti ta stik. Krajevni župniku bi to težje uspelo, saj pogosto ne more priti v kontakt z njimi, medtem ko vojaški kaplan to možnost ima, ker sam živi med vojaki (Škufca 2008, 24).

Naloga vojaških duhovnikov je tudi organizirati ekumenska ter medverska bogoslužja. Pri ekumenskih bogoslužjih gre za sodelovanje z vsemi krščanskimi cerkvami, še posebej s pravoslavno, evangeličansko in anglikansko. Medversko sodelovanje pa je dejavnost, kjer gre za sodelovanje med različno vernimi ljudmi (Plut 2002, 272-273).

Nosilci vojaške pastorale pripravljajo pripadnike in njihove družinske člane, če to želijo, na zakramente in jih prav tako tudi podeljujejo. Udeležba pri sveti maši in prejem obhajila je zakrament, ki so ga vojaške osebe lahko najbolj pogosto deležne. Na splošno pa gre tu za delitev vseh sedmerih zakramentov, med katerimi verjetno prihajajo najbolj do izraza sveti krst, sveta birma in sveti zakon (Plut 2002, 232).

V teh letih delovanja Vojaškega vikariata je veliko odraslih pripadnikov kakor tudi njihovih otrok prejelo zakramente krščanskega uvajanja – krst, birmo ali prvo obhajilo. Gre za svobodno odločitev posameznika, da naredi nekaj dobrega. Vojaški duhovnik je takrat v rednem stiku s pripadnikom in njegovo družino, obiskuje jih na njihovih domovih, kjer skupaj v obliki srečanj poglobljajo izkušnje in pridobivajo nova znanja (Urek 2005, 84).

Na zakrament se je potrebno tudi ustrezno pripraviti. "Za pripadnike in njihove družinske člane, ki se želijo pripraviti na zakramente, do česar imajo pravico, izvajamo oz. jim omogočimo to pripravo v obliki kateheze oz. neke vrste verouka. Ta priprava traja dobro leto. Na žalost za otroke pripadnikov na tem področju še ni poskrbljeno, za njih namreč ni organiziranega verouka, upamo pa, da bi se v prihodnje to spremenilo" (Plut 2009).

Vsako leto se opravi približno 60 krstov za otroke pripadnikov, pripadnike same ali njihove partnerje, v tretjini primerov so krščeni otroci pripadnikov, ki so se v okviru vojaškega vikariata tudi poročili. Veliko je priprav na poroko in porok pripadnikov SV, včasih celo od 15 do 30 na leto, je pa tudi nekaj pogrebov (Grmek 2006, 16).

Število opravljenih zakramentov je nekako kar konstantno, številka variira od 10 do 20 procentov, je pa to zelo različno od enot. V enotah z mlajšo sestavo pripadnikov je zakramentov več, bodisi porok, priprav, krstov otrok in tudi pripadnikov ter njihovih družinskih članov, če to želijo. Drugače je v enotah, ki imajo starejšo sestavo, tam pa je praviloma kakšen pogreb več. Od začetka našega delovanja pa do današnjega dne smo imeli okoli 300 krstov, tako otrok kot odraslih, približno 180 birm in nekaj več kot sto vojaških porok (Plut 2009).

V Vojaškem vikariatu se od leta 2001 vodijo tudi samostojne matične knjige, kamor se zapisujejo podatki o številu podeljenih zakramentov. Te številke niso povsem točne, dejansko število podeljenih zakramentov je približno 20% višje, saj so nekateri vpisani v župnijske matice domačih župnij. Sama statistika prejemanja zakramentov pa kaže tendenco naraščanja (Urek 2005, 85).

6.1.5 Skrb za družine vojaških oseb in organiziranje srečanj ob koncu tedna

Družine vojaških oseb prav tako sodijo v duhovno oskrbo vojaških kaplanov. Pastoralna družin je ena primarnih nalog vojaških pastoralnih delavcev. Dejstvo je, da so vojaške družine zaradi specifičnosti vojaškega poklica zaznamovane (Plut 2002, 265).

Vojaške družine živijo posebno življenje, ki ga ne moremo primerjati z nobeno drugo civilno populacijo. Vsak dan se srečujejo s številnimi težavami, ki jih prinaša vojaški način življenja, saj problemi, ki izhajajo iz odgovornosti poklica prihajajo tudi v samo družino. Pokojni papež Janez Pavel II. je na romanju vojakov in policistov v Rimu leta 2000 dejal: "Biti družina vojaka ni lahka naloga, ker je ta poklicana deliti z njim tudi težave njegovega poslanstva. In vendar je družina za vsakega izmed vas, ki delate na področju varovanja miru in življenja, glavna opora."

Družine pripadnikov SV so bile dolgo zapostavljene in niso bile deležne takšne oblike institucionalne podpore in pozornosti, kot si jo zaslužijo. Nov Zakon o službi v SV pa je na tem področju prinesel pomembne novosti, in sicer določilo, da naj bi bile v okviru

celostne skrbi za pripadnike tudi njihove družine deležne nekaterih ugodnosti. To predstavlja velik napredek v institucionalni skrbi za družinske člane pripadnikov SV.

Eden izmed pomembnih vidikov vojakovega zadovoljstva je prav njegova družina. Zadovoljstvo družine z vojaškim načinom življenja ima izreden vpliv na zadovoljstvo vojaka, na njegovo delovanje, učinkovitost ter prav tako na trajanje vojaške službe. Če je vojak prepričan, da je doma vse v redu in da je njegova družina deležna vsaj malo organizacijske podpore, bo zagotovo bolje opravljal svoje delo.

Dejstvo je, da vojaška služba zahteva številna odrekovanja, vključno z družinskim. Vojaške organizacije zahtevajo tudi od vojaške družine določeno stopnjo prilagajanja, s tem ko morajo žene vojakov sprejeti dejstvo, da so njihovi partnerji primarno zvesti organizaciji in ne svoji družini. Pogosto se morajo soočiti z dolgotrajnimi in nepredvidljivimi delovnimi urniki in se prilagajati veljavnim standardom vedenja vojaške organizacije. Od vojaške osebe in prav tako od članov njegove družine se pričakuje tudi geografska mobilnost, kar pomeni, da se morajo partnerji in otroci biti pripravljeni preseliti, ko partner dobi ukaz o premestitvi (Juvan 2007a, 25-27).

Zahteve vojaške organizacije do pripadnikov vplivajo tudi na življenje njihovih družin in ravno zaradi tega sta podpora in razumevanje še toliko bolj pomembna.

Vojaški kaplani so tako nenakšna vez med pripadniki in njihovo družino. Z načrtnim obiskovanjem družin in z raznimi oblikami srečanj ob koncu tedna na svoj način pomagajo reševati nastale probleme. Z njihovo pomočjo imajo družine vojakov lahko večje razumevanje za vojaški poklic.

Vojaški pastoralni delavci tako svetujejo družinskim članom ob stresu, v bolezni, trpljenju ali smrti bližnjih, spremljajo bolne ali hospitalizirane družinske člane, jih pripravljajo in jim podeljujejo zakramente ter izvajajo verske pogrebe. Prisotni so tudi ob družinskih slavnostih, kot so razni družinski prazniki, jih pripravljajo na sklenitev zakona ter jih tudi poročajo. Pastoralno oskrbujejo mešane zakone in tudi druge oblike skupnega življenja, kot so svobodne zveze, civilno poročene, ločene ...

Organizirajo tudi skupna bogoslužja za pripadnike in njihove družine ter srečanja ob koncu tedna za družine in zakonske pare z družabno ali versko tematiko. Srečanja so

potrebna, saj se vojaške družine na ta način družijo in spoznavajo med seboj ter si izmenjujejo izkušnje (Plut 2002, 242-243; 265-267).

6.1.6 Organiziranje otroških počitniških taborov

Vojaški vikariat v sklopu svojega dela vsako leto organizira tudi duhovno počitniške tabore za otroke pripadnikov, tako poleti kot pozimi. Pri tem sodeluje z drugimi enotami SV in s Sektorjem za celostno oskrbo, na samem taboru pa jim pomagajo še prostovoljci animatorji. Vsako poletje organizirajo pet tednov počitnic za otroke ob morju, pozimi pa dva tedna na Pokljuki (Grmek in Pišlar 2007, 5).

Prvi tabor za otroke je bil na podlagi programa celostne skrbi za pripadnike in njihove družinske člane organiziran leta 2004 blizu Ankarana. Odziv je bil tako velik, da vseh niti niso mogli sprejeti, zato je bilo potrebno uvesti nekatere kriterije. Prednost imajo ponavadi tisti otroci, katerih starši so na operacijah kriznega odzivanja. Vojaški vikariat v sklopu teh taborov pripravi vedno vsaj en dogodek, ki ima nekaj verske vsebine (Pišlar 2004, 20).

6.1.7 Organiziranje humanitarnih akcij

Tudi humanitarno karitativno delovanje ima velik pomen, tako v Sloveniji kot v tujini. Na tem področju sodelujejo tako vojaški kaplani kot pripadniki SV in njihovi družinski člani. Pogosto so ravno slednji pobudniki in nosilci akcije, člani vikariata pa jim pomagajo pri logistični izvedbi samih aktivnosti. Zelo pogosto so organizirane humanitarne akcije za pomoč otrokom v stiski na Kosovem ali Bosni, za njih se zbirajo oblačila, igrače, šolske potrebščine ... Na ta območja naši pripadniki najpogosteje odhajajo na operacije kriznega odzivanja in jim zbrane stvari takrat tudi razdelijo.

Pri akcijah pomoči Vojaški vikariat velikokrat sodeluje tudi s civilnimi in drugimi cerkvenimi organizacijami. Če je kak pripadnik v stiski in ne najde drugačne rešitve, se zanj organizira dobrodela akcija (Grmek in Pišlar 2007, 5).

Dr. Jože Plut, vojaški vikar, v zvezi s tem zaključuje: "Naša želja je, da bi v prihodnje imeli organizirano dobrodelnost znotraj vojske" (Plut 2009).

Obstajajo torej velike želje in upanje na strani vojaških kaplanov, da bi kmalu našli formalnopravno rešitev za uradno ustanovitev neke vrste karitasa, s pomočjo katerega bi se lahko lažje in pregledneje zbirala pomoč za ljudi v stiski ali ob naravnih nesrečah.

6.2 PASTORALA VOJAŠKIH OSEB NA OPERACIJAH KRIZNEGA ODZIVANJA

Operacije v podporo miru so dokaj novodobni pojav. Začele so se leta 1947 pod okriljem OZN, države članice NATO pa v teh operacijah sodelujejo od leta 1995. Slovenska vojska že nekaj let (natančneje od leta 1997) sodeluje v enotah za podporo miru in je bila v tem času prisotna na misijah v različnih državah (Albanija, Kosovo, Ciper, BiH, Makedonija, Irak, Čad, Sirija) (Jakopič 2005, 75).

Duhovna oskrba vojaških oseb, ki so na operacijah kriznega odzivanja, poteka od božiča 2001. Takrat je vojaški vikar, dr. Jože Plut, pred božičnimi prazniki obiskal pripadnike vojaške policije v bazi Butmir v Sarajevu, kasneje pa še enote 10. bataljona v Doboju in v Tuzli ter takratne enote v SFOR-ju. Zaradi takratne kadrovske nepopolnjenosti vojaškega vikariata je imel za vojake zelo malo časa, vendar so pripadniki takrat prvič imeli možnost verske duhovne oskrbe tudi v tujini (Grmek 2002, 4).

S povečevanjem števila vojaških kaplanov je kaplan v Bosni z vojaki vsak mesec lahko preživel teden dni, duhovno oskrbo pa so postopoma začeli zagotavljati tudi na misijah v drugih državah, kjer so svoje delo opravljali pripadniki SV (Grmek in Pišlar 2007, 4).

Ko so naše enote odhajale na bolj intenzivne operacije kriznega odzivanja, kot so Afganistan, Čad in podobno, je duhovnik v šestmesečnem obdobju misije z vojaki preživel en mesec. Vedno smo se trudili, da je bil duhovnik prisoten za večje

praznike, torej za božič in za veliko noč. Ta model je v veljavi še danes, predvsem za logistično težje dostopne misije (Jakopič 2009).

Danes je duhovno oskrbovanje vojakov na misijah v tujini že ustaljena praksa. Leta 2007, ko je na mirovno operacijo KFOR-ja odšel največji kontingent SV do tedaj (bataljon 650 vojakov), je z njimi prvič za celih šest mesecev misije odšel tudi vojaški kaplan. Ker je tja odšlo precejšnje število vojakov, je bila stalna navzočnost vojaškega duhovnika potrebna in dobrodošla. Življenje vojaka na operacijah kriznega odzivanja je zahtevno. Oddaljenost od doma in družine, novo okolje, strah, življenjske nevarnosti in stres predstavljajo za vojaka velik napor in prinašajo nove izzive in probleme. Takrat dobi duhovna oskrba popolnoma druge razsežnosti (Vojaški duhovnik je tudi prijatelj in svetovalec).

Pastoralna skrb za vojaške osebe, ki odhajajo v operacije kriznega odzivanja, se začne že pred samim odhodom v tujino. Delo vojaških kaplanov lahko zato v grobem razdelimo na tri področja: priprava vojaških oseb na odhod na misijo, naloge, ki jih opravljajo med samim izvajanjem oz. potekom misije in pastorala vojaških oseb po vrnitvi v domovino.

6.2.1 Priprava vojaških oseb na operacije kriznega odzivanja

Duhovna oskrba vojakov, ki odhajajo na dolžnost v tujino, se začne že pred samim odhodom na misijo. Tudi vojaški pastoralni delavci se morajo na take vrste misij ustrezno pripraviti, saj se bodo morali oboji soočiti s popolnoma drugačnim okoljem, v katerem bodo opravljali svoje naloge in ki s seboj prinaša nove izzive in probleme (Škufca 2008, 32).

Predhodna priprava zajema seznanjanje vojakov in častnikov o veri, kulturi, običajih in miselnosti prebivalstva v deželi, kamor se odpravljajo. To pa ne pomeni samo prejemanje informacij o prebivalstvu določene države, ampak tudi učenje strpnosti, dialoga in sprejemanja drugačnosti (Plut 2002, 254).

V proces priprave pred odhodom na operacije kriznega odzivanja so enote vključene v sistem urjenja in izobraževanja. Urjenje zajema vojaška znanja, izobraževanje pa zajema področje dodatnih znanj, ki jih vojak na operacijah kriznega odzivanja mora imeti. V ta sklop so vključene psihološke priprave, vojaški duhovniki pa pokrivamo področje zgodovine, kulture in vere na območju, kamor odhajajo na misijo. Če pogledamo analitično, so te operacije večinoma v islamskem svetu, kjer prevladuje islamska kultura. Tam je vojaški, verski in politični vodja v eni osebi. Ker je v islamskih deželah vera zelo pomembna, jo je nujno potrebno poznati (Jakopič 2009).

Pri pripravah vojaški pastoralni delavci sodelujejo tudi s predstavniki drugih verskih skupnosti, ki so navzoče na območju operacije. "Vojaški kaplani smo zadolženi, da v goste večkrat povabimo predstavnike drugih ver. Ko so se naši vojaki odpravljali v Bosno ali na Kosovo, smo povabili pravoslavnega duhovnika, predstavnika srbske cerkve v Sloveniji, in prav tako tudi muslimanskega imama. To storimo predvsem takrat, kadar se v tujino odpravlja večje število vojakov" (Jakopič 2009).

Čeprav pripadnike na delo v tujini psihološko pripravljajo psihologi, ki imajo pomembno vlogo na čustvenem področju, pa skušajo vojaški kaplani njihovo delo dopolnjevati na duhovnem in etičnem področju. To lahko namreč odločilno vpliva na človekovo psihično in fizično počutje (Grmek in Pišlar 2007, 4).

Ko pride do dejanske odločitve za odhod enote v tujino, morajo vojaški pastoralni delavci znati pripraviti tako vojake kot tudi njihove družine, ki ostanejo doma, na dolgotrajno ločitev in z njo povezanim strahom ter negotovostjo (Škufca 2008, 33).

Podpora najbližjih že pred odhodom na misijo je zelo pomembna. Če so zadeve doma neurejene, obstaja velika možnost, da se vojak ne bo mogel osredotočiti na svoje delo na misiji in ga bo zato tudi slabše opravljal (Garb in drugi 2004, 13).

Za veliko vojaških oseb in njihovih družin je že prva faza, ko zvedo za odhod partnerja v tujino, lahko zelo stresna. Ta faza ponavadi namreč vključuje dodatna vojaška

usposabljanja in druge oblike povečanih obremenitev, zaradi katerih so vojaki ločeni od svojih družin, še preden se misija sploh začne. Intenzivne priprave in usposabljanja pred misijo lahko ovirajo nemoteno pripravo družine na večmesečno ločitev. Tudi negotovost glede točnega datuma odhoda ali večkratno prelaganja le tega lahko pripomoreta k večjemu stresu. Partnerji prav tako ne vedo, kaj lahko pričakujejo in kaj se bo na misiji dogajalo (Juvan 2007b, 22).

S svojim delom takrat nastopijo vojaški kaplani, ki skušajo vsem na primeren način pomagati.

Za podporo družinam smo začeli s tečaji meditacije in družinskimi vikendi. To sedaj poteka že četrto leto. Tu gre bolj za osebno delo in pogovarjanje o strahovih ter problemih, s katerimi se soočajo pari pred odhodom partnerja na misijo. Poleg tega imamo takrat organiziran tudi otroški vrtec, kjer imajo poseben program za otroke, da sta starša v tistem času lahko neobremenjeno sama drug z drugim. Ti družinski dnevi pa so namenjeni tudi medsebojnemu spoznavanju in druženju (Jakopič 2009).

6.2.2 Oskrbovanje v času trajanja operacij kriznega odzivanja

Delo vojaškega duhovnika na misiji je precej raznoliko. Najpomembnejša naloga je stalno spremljanje vojakov in enote, tudi na terenu, da imajo vedno na razpolago nekoga za pogovor in nasvet v materinem jeziku. Kaplan je pripravljen na duhovno in psihično pomoč vojakom pri premagovanju težav in stresnih situacij zaradi razmer v državi, v kateri se nahajajo, prilagajanja novemu okolju, strahu in stresa ter zaradi ločenosti od doma in družine (Plut 2002, 254).

Vojak je tisti, ki skrbi za dostojanstvo človeka, tisti, ki preprečuje večje zlo. In ravno zaradi tega mora imeti visoke moralne norme. Vojaški kaplan vojakom vsako jutro omogoči možnost meditacije, bodisi v tišini ali ob glasbi, ob sliki ali besedi in jih skozi meditacijo poskuša določenih norm tudi naučiti (Vojaški duhovnik je tudi prijatelj in svetovalec).

Vedno je na voljo za pogovor, vendar nikoli v okviru nekih uradnih ur. Vojaki se nanj obračajo v želji po nasvetu zaradi različnih težav, ki jih bremenijo. Najpogosteje čutijo, da jih v kolektivu ne razumejo, včasih v družini ni razumevanja za njihove delovne obveznosti, nekateri nimajo dobrih odnosov z najbližjimi in se z njimi ne morejo pogovoriti. Če so osebne stiske res velike, kaplan lahko predlaga obisk pri psihologu, poveljniku pa, da vojaka za določen čas razbremeni oz. mu odobri dopust (Grmek 2003, 23).

"Eno področje, s katerim se duhovnik ukvarja na mirovnih misijah, je tudi osmišljanje življenja. To so razne t.i. očetove ure, ki jih sicer bolj poznajo v tujih vojskah. Gre predvsem za to, da vojaki to uro, ki je enkrat na teden, preživijo v družbi duhovnika" (Jakopič 2009).

Vojaški pastoralni delavec je del enote, čeprav ni strokovnjak na vojaškem področju. Njegova naloga je tudi svetovanje in predlaganje etičnih rešitev poveljujočim ter opozarjanje na humanitarno pravo. Vloga in naloge vojaštva se namreč spreminjajo. V zadnjih desetletjih so v ospredju ohranjanje miru in človekoljubna pomoč, naloge, ki niso več vezane na odzivanje na konflikte, temveč na njihovo preprečevanje. Vojaški pastoralni delavci so dolžni v tem procesu učinkovito pomagati. V prvi vrsti s svetovanjem poveljnikom, da bodo moralno osveščeni, da se razprave o etiki in vrednotah ne bodo začenjale kar tako. Poveljujočemu morajo pomagati razumeti njegovo enoto, da bo lažje delal z njo in mu svetovati, kako odpraviti najpomembnejše probleme, ki so se pojavili (Škufca 2008, 34).

Vojaški kaplani imajo neposreden dostop do vojaka kot tudi do poveljnika. Pogosto že njegova prisotnost na usposabljanjih deluje pomirjujoče in spravno, vojaki pa se počutijo zaščitene. Če ga na določen problem opozori več vojakov, je njegova dolžnost, da poveljnika o tem obvesti. Pri tem se mora držati zaupnosti ter spoštovati posameznikovo dostojanstvo in integriteto (Grmek 2003, 23).

Vojaški kaplan na misijah skrbi tudi za pripravo bogoslužij za pripadnike, ki to želijo. Prav tako mora poskrbeti za pripadnike drugih ver in njihove potrebe ter jim omogočiti, da za njih bogoslužja opravijo njihovi duhovniki. Že pred odhodom na misijo mora ugotoviti, ali bo enota na tujem za božič, veliko noč, ramadan... in kaj potrebuje za te praznike ter se v zvezi z njimi po potrebi dogovori s krajevnimi cerkvami. Dolžnost kaplana je, da spremlja praznike vseh veroizpovedi in nanje opozarja poveljnika (Škufca 2008, 33).

Na tem področju prihaja do sodelovanja med službami za duhovno oskrbo različnih cerkva in narodov, ki sodelujejo v enotah za podporo miru. V okvir mednarodnega sodelovanja duhovne oskrbe sodi tudi priprava večnacionalnih, ekumenskih bogoslužij. O ekumenskem bogoslužju govorimo, ko gre za sodelovanje med krščanskimi cerkvami vojakov (Plut 2002, 254-255).

V primeru Čada, ko sem bil tam za božič, ni bilo prisotnega francoskega kaplana, ker je pokrival več postojank, ki so bile časovno zelo oddaljene. Takrat sem maševal tudi za Francoze, seveda v angleščini. Prav tako sem imel mašo za Italijane v Afganistanu, ker je moral biti kaplan za veliko noč v drugi bazi in so bili vojaki brez njega. Mednarodno sodelovanje vedno poteka zelo čudovito. Na Kosovem je enkrat mesečno tudi srečanje vseh kaplanov. Takrat se zberemo skupaj in se dogovorimo o porazdelitvi dela (Jakopič 2009).

Vojak, ki pride na določeno območje, je vedno gost in se mora tako tudi obnašati. Zaradi tega je dobro, da ima poveljnik misije ob sebi ljudi, ki jih lahko pošlje ali k verskim predstavnikom na tem območju ali k prebivalcem. Vojaški kaplan mora torej odigrati nekakšno povezovalno vlogo med krajevnim prebivalstvom, tamkajšnjimi verskimi voditelji in enotami za podporo miru. Na tak način se vzpostavi medsebojno zaupanje in vojaki pokažejo, da niso okupatorji, ampak da želijo domačinom pomagati k hitremu in mirnemu sožitju (Vojaški duhovnik je tudi prijatelj in svetovalec).

Zaradi tega vidika poslanstva je mirovna enota lahko bolj učinkovita, za same pripadnike je tudi bolj varno, veliko hitreje pa je možno tudi zaključiti s poslanstvom enot za podporo miru (Plut 2002, 254).

Skrbimo tudi za komuniciranje s civilnim okoljem in tamkajšnjimi verskimi voditelji, konkretno na Kosovem s pravoslavni in islamskimi. V tem primeru sva z italijanskim generalom povabila vse verske voditelje v bazo na nekakšno skupno druženje. V islamskem svetu so verski voditelji zelo pomembni in imajo tak vpliv, kot ga nima nihče. Zato je treba sodelovati z njimi. Vedno sem jih obiskoval, vsepovsod kjer so bili naši vojaki in skrbel za dobre odnose med njimi.

Pri tem je pomembna in potrebna tudi strategija poveljnika in vojaškega duhovnika. Ob nedeljah sem zato peljal vojake v uniformah k maši, tamkajšnji župnik jih je prijazno pozdravil in se tudi predstavil. Naslednjič sem jih peljal v pravoslavni samostan ter v islamsko mošejo. Taki obiski zelo pozitivno vplivajo na sprejetost vojakov, saj jih verski voditelj toplo pozdravi in jim zaželi dobrodošlico, kar seveda opazijo tudi prebivalci. Mnenje in beseda njihovega verskega voditelja pa se zelo hitro razširi med ljudmi, ki se do vojakov zato tudi drugače obnašajo (Jakopič 2009).

Za boljši odnos in večje zaupanje s strani civilnega prebivalstva vojaki skupaj z pastoralnimi delavci skrbijo tudi z organiziranjem raznih humanitarnih akcij in drugimi oblikami pomoči. Velikokrat se take akcije organizirajo doma v Sloveniji ob sodelovanju z vrtni, šolami in različnimi podjetji. Zbrana sredstva (obleke, šolske potrebščine, razne donacije) pa ljudem nato razdelijo vojaki na misiji (Grmek 2003, 22).

"Konkretno na Kosovem smo preko Karitasa pomagali elektrificirati cerkev, zbirali smo šolske potrebščine, zgradili novo šolo preko slovenskih firm z donacijami tistih podjetij, ki imajo svoja predstavništva na Kosovem" (Jakopič 2009).

Vojaški duhovnik pripadnikom pomaga tudi pri vzdrževanju stikov z domačimi. Družinska podpora vojaku, ki sodeluje na misiji, je ključna za njegovo dobro počutje. Pripadnikom je omogočena redna komunikacija z družinskimi člani (elektronska pošta,

druga telekomunikacijska sredstva...), kar je dober način za zmanjšanje občutka izoliranosti, ki se lahko pojavi tako pri vojaku kot pri družini doma. Komuniciranje je lahko tudi sredstvo za premagovanje dolgčasa, ki je eden izmed pogostih virov stresa za pripadnike na misiji. Zelo pogosti stiki z družino in prav tako s prijatelji krepijo vojakovo moralo, lahko celo rešijo morebitne družinske težave, preden postanejo neobvladljive ter zmanjšujejo skrb za vojakovo varnost (Juvan 2007b, 24).

Pri pastoralni dejavnosti na operacijah kriznega odzivanja gre torej za več razsežnosti, ki se kažejo v prepletanju vlog in nalog vojaških enot, civilnih organizacij, različnih cerkva in tudi drugih nevladnih organizacij.

Vojaški duhovnik bi zato morali poznati nereligiozni jezik etike in morale, ki ne bi bil specifičen za njihovo vero. Tako bi na vseh ravneh našel vodilne, ki bi bili pripravljeni poslušati njegove nasvete in se od njega učiti, saj morajo le ti spoznati, da bodo njihovi vojaki boljši, če bo poskrbljeno za njihovo duhovno razsežnost (Škufca 2008, 35).

6.2.3 Pastoralna vojaških oseb po vrnitvi z operacij kriznega odzivanja

Pastoralno delo vojaških duhovnikov pa se nadaljuje tudi po vrnitvi pripadnikov v domovino, saj se v tem času doma marsikaj spremeni. Nekateri pripadniki misije izkoristijo tudi za beg od težav doma in so prepričani, da jih bodo s svojo odsotnostjo tako rešili, vendar jih ponavadi še poglobijo ter se vrnejo v še slabše razmere (Grmek 2003, 23).

Prepričanje, da se vse težave, ko se odsotni družinski član vrne domov, končajo, je zmotno. Po vrnitvi se pogosto dogaja, da se pripadnik doma počuti odvečnega ali pa pričakuje, da se bo življenje v družini nadaljevalo tam, kjer jo je zapustil. Pri tem pa se ne zaveda, da je tudi družina med njegovo odsotnostjo doživela številne spremembe, partnerice so postale bolj samostojne in neodvisne in se temu niso pripravljene kar tako odreči (Juvan 2007b, 23).

Dejstvo je, da se morajo pripadniki po vrnitvi v domovino soočiti z novim načinom življenja v družini, zato jim vojaški duhovniki intenzivno pomagajo že v zadnjih mesecih na misiji, prav tako pa tudi doma v sodelovanju s psihologi. Takrat organizirajo razne delavnice, poudarek pa je predvsem na individualnih srečanjih. Nekateri pastoralni asistenti se v okviru študija celo specializirajo za družinsko terapijo (Grmek in Pišlar 2007, 4).

Ob vrnitvi domov jim poskušamo biti v nekakšno moralno oporo, posebjaj v kritičnih trenutkih npr. ločitve ali česa podobnega. Včasih jim moramo tudi pomagati sestavljati vloge za cerkveno ločitev. Obdobje po vrnitvi s šestmesečne misije se imenuje konsolidacija, na vseh področjih, tako na strokovnem vojaškem – ko se analizira kako so reagirali na misiji ob določenih dogodkih – in seveda tudi na osebostnem – da se ponovno "udomačijo". Žal je tako, da se v tistem obdobju šestih mesecev žene doma naučijo živeti brez mož. Ko se on vrne domov, je lahko moteč element, saj je ona medtem postala bolj samostojna. Zato jim pomagamo pri vključevanju nazaj v civilno okolje (Jakopič 2009).

7 VERIFIKACIJA HIPOTEZ

Prvo hipotezo, ki pravi, da so naloge *vojaških duhovnikov raznolike in obsežne, vendar je njihova temeljna naloga "služenje človeku"*, lahko potrdim. Naloge vojaških duhovnikov so kompleksne in spekter njihovega delovanja je izredno širok. Cilj njihovega poslanstva je graditev prijateljstva in strpnosti med vojaki, zato poudarjajo, da jim je na prvem mestu vedno človek kot tak in skrb za njega, šele nato pa čista religiozna verska oblika zagotavljanja duhovne oskrbe. Vojaški duhovniki niso v vojski zato, da bi vojake spreobračali ali jim vsiljevali kakršnokoli vero, njihova naloga je pomagati vojaku, ne glede na njegovo versko prepričanje in že s tem dajejo vedeti, da je njihovo glavno vodilo skrb za človeka. To sodelovanje temelji na prostovoljnosti, in verjetno je tudi to eden od razlogov, da ga vojaki radi sprejmejo medse in se mu zaupajo. Vojaški kaplan je vojaškim osebam dobrodošel spremljevalec, prijatelj, tolažnik in svetovalec. Svoje delo opravlja predano in nesebično, tudi veliko svojega prostega časa posveti pripadnikom in njihovim družinam. Živi med vojaki in za vojake, jih spremlja v njihovem delovnem in družinskem okolju, spodbuja in opogumlja v veselih ter žalostnih trenutkih. S svojo stalno prisotnostjo lahko naredi marsikaj dobrega, vojakom nudi zgled in jih uči vrednot, po katerih naj se ravnajo v življenju, s čimer lahko naredi vojaka boljšega človeka. Lahko bi rekli, da biti duhovnik v vojski ni zgolj poklic, temveč je način življenja. Tudi Matej Jakopič, namestnik vojaškega vikarja za RKC, o tem pravi: "Ko osrečujem druge, sem sam najbolj srečen".

Prvi del druge hipoteze, v katerem trdim, da *je na na operacijah kriznega odzivanja vloga duhovne oskrbe bistveno pomembnejša kot doma, saj dobi takrat precej drugačne razsežnosti*, lahko potrdim.

Na operacijah kriznega odzivanja se vojaške osebe soočajo z drugačnimi težavami in stiskami kot doma. Oddaljenost od doma in ljubljenih oseb, osamljenost, novo okolje, stres, strah pred neznanim... Vsi ti dejavniki vplivajo na vojake, na njihovo počutje in način razmišljanja, lahko jih pahnejo v otožnost in nejevoljo. To zna vplivati na vojakovo učinkovitost pri opravljanju njegovih nalog in poslanstva na misiji. V takih trenutkih in okoliščinah je prisotnost vojaškega kaplana toliko bolj pomembna in potrebna, da dviga

oči in duha k pozitivnim razsežnostim življenja, da stoji vojakom ob strani in jim je vedno na voljo za pogovor ali nasvet. V veliko večji meri se jim mora posvečati in skrbeti za njihovo duhovno zdravje.

Drugi del hipoteze, *vojaški duhovnik naj bi bil na misijah stalno navzoč, saj se le na ta način lahko vzpostavi zaupanje med njim in vojaki*, se je prav tako izkazal za pritrnilnega. Če želi vojaški kaplan doseči določeno stopnjo zaupanja s strani vojakov, mora z njimi na misiji preživeti čim dlje časa. Le na ta način bo njegovo delo lahko dejansko prišlo do izraza. Vojaški duhovnik naj bi bil zaradi medčloveških odnosov ves čas na misiji, pa četudi samo za majhno število vojakov, saj ga drugače vojaki ne bodo vzeli za svojega in ga ne bodo obravnavali kot prijatelja in zaupnega svetovalca, temveč le kot obiskovalca.

V začetku uvajanja duhovne oskrbe v Slovensko vojsko je kaplan med vojake v tujino odhajal samo ob pomembnejših praznikih, ker je bilo duhovnikov premalo. Zaradi tega so bili naši pripadniki velikokrat prikrajšani za duhovno oskrbo v materinem jeziku. Z leti je obiskovanje vojakov v tujini postala utečena praksa, vendar se Vojaški vikariat še danes sooča s pomanjkanjem kadra. Duhovnik je prisoten cel čas misije samo takrat, kadar se tja odpravlja večje število vojakov, kot je bilo v primeru Kosova. V nasprotnih primerih z njimi preživi vsak mesec teden dni, na bolj oddaljenih območjih, kot sta npr. Afganistan ali Čad, pa v šestmesečnem obdobju misije z njimi biva en mesec. Želja kaplanov v Slovenski vojski je, da bi z vojaki lahko preživeli vsaj tri mesece če ne celotno obdobje misije, vendar zaradi kadrovske nepopolnjenosti to zaenkrat ni mogoče. Duhovnikov še vedno ni dovolj da bi zmogli takšno obremenjenost, saj v vikariatu zaenkrat poleg obeh namestnikov vojaškega vikarja delujejo štirje kaplani. Ko bo popolnjenih šest mest za duhovnike, kot jih predvideva formacija, pa bo stalna navzočnost postala mogoča.

8 ZAKLJUČEK

Vloga vojaštva se v sodobnem svetu spreminja in dobiva nekoliko drugačne razsežnosti. Poslanstvo vojaka je danes drugačno, saj sodobne oborožene sile ne trenirajo več svojih pripadnikov za napadanje in bojevanje, ampak za vzdrževanje miru. Vojak je torej danes nekakšen mirovnik, je oseba, ki preprečuje nastajanje konfliktov in zla. Taka podoba vojaka, ki varuje mir in ima določene moralne vrednote, je tudi kristjanom in Cerkvi bližja. Ker je Cerkev povsod tam, kjer so ljudje, pa čeprav kot državljani v uniformah, je skupaj z državo in vojsko sklenila kompromis za dobrobit vojaka. Tudi vojak je samo človek, ki ima pravico do izpovedovanja vere in s tem tudi do duhovne oskrbe.

Duhovnik ima v vojski posebno in unikatno vlogo. Čeprav nosi vojaško uniformo, je med vojake poslan s strani Cerkve, ki nad njim ohranja duhovno avtoriteto – na koncu njegove verige poveljevanja je Bog. Njegovo primarno poslanstvo je torej skrb za vojaka kot človeka, ne glede na njegovo versko prepričanje. Vojaki se namreč zaradi specifičnosti svojega poklica velikokrat znajdejo v situacijah, ki so zaznamovane z nasiljem, obupom ter zlom in ravno takrat je najbolj potrebna prisotnost nekoga, ki je glasnik božje prisotnosti. Naloga vojaških duhovnikov ni upravičevati konfliktov in sporov, v katerih se znajdejo oborožene sile. Njihovo poslanstvo je hoditi z vojaki, jih spremljati in jim pomagati po svojih najboljših močeh, biti vedno na razpolago tistim, ki ga potrebujejo in nenazadnje tudi biti nekakšen tihi glas razuma in vesti znotraj vojske.

Slovenska vojska dolgo časa ni imela urejene organizirane duhovne oskrbe za svoje vojake, saj v preteklosti ni imela veliko izkušenj z vojaško pastoralo, ker je bila precej časa na nek način zaznamovana s posledicami polpretekle totalitarne zgodovine. Ta je uspevala predvsem z lažno ideologijo, povezano s prisilnimi sredstvi avtoritarnega sistema, ki je bil neusmiljen do vernih, drugače usmerjenih državljanov. Izpovedovanje vere je bilo takrat ustavno sicer dovoljeno, v praksi pa onemogočeno s tajnimi navodili. V večini vojska demokratičnih držav, ki so bile tudi članice zveze NATO, je imelo to področje že utrjeno pot in dolgo zgodovino, duhovna oskrba je bila nekaj tradicionalnega in ustaljenega. V letu 2002 je Slovenija postala resna kandidatka za polnopravno članstvo

v tej varnostni organizaciji in nujnost uvedbe duhovne oskrbe je prihajala še bolj do izraza. Organizirana duhovna oskrba vojakov namreč sodi v sam temelj uresničevanja človekovih pravic in je bila zato nujno potrebna, tako zaradi spoštovanja človekove integritete, priznavanja demokratičnih norm kot tudi za vstop v zvezo NATO.

To dejstvo in pa misel, da bi Slovenija brez uvedene duhovne oskrbe ostala v družbi samih neuglednih držav, je vplivalo na začetke in priprave uvajanja vojaške pastorale tudi v Slovensko vojsko. Ob upoštevanju tujih izkušenj je Slovenija tako razvila svoj, specifičen model duhovne oskrbe, ki danes deluje utečeno in učinkovito ter ima tudi pravno formalno podlago v svojih notranjih pravnih aktih.

Zaradi majhnega obsega oboroženih sil je duhovna oskrba v Slovenski vojski organizirana v obliki vojaškega vikariata. Le ta je eden najmanjših in najmlajših vikariatov, a je danes razpoznaven tako znotraj slovenskega obrambnega sistema kot tudi v zvezi NATO in Partnerstvu za mir, kar priča, da so vojaški pastoralni delavci svojemu delu izjemno predani in ga opravljajo z izrednim veseljem. Zaradi pomanjkanja vojaških duhovnikov so le ti dodeljeni posamezni enoti na ravni brigade, v pomoč pa so jim pastoralni asistenti.

Vojaški kaplani v Slovenski vojski opravljajo raznolika in kompleksna dela. Nekatere naloge so tipične pastoralne, kot je oznanjanje vere in podeljevanje zakramentov, druge pa so bolj specifične in se vežejo na posebnost vojaškega poklica in življenja. Na prvem mestu je skrb za človeka, za vojaka. Vojaku služijo na njegovih poteh, ga spremljajo v njegovih naporih in veselju, vedno so jim na razpolago za pogovor ali spoved, z njimi so v miru in vojni, v domovini in v enotah za podporo miru. Z enako skrbjo, čeprav večinoma v okviru svojega prostega časa, spremljajo tudi njihove družine. S svojo prisotnostjo med vojaki oznanjajo vero in evangelij z različnimi oblikami bogoslužja, verouka, predavanji ter raznimi srečanji za vojake in njihove družinske člane. Vojaške osebe, ki to želijo, pripravljajo na zakramente in jih tudi podeljujejo.

Vojaška kultura je zaznamovana s številnimi vrednotami, kot so pospeševanje miru, spoštovanje drugih in življenja, ljubezen do domovine, pravičnost... Dober vojak naj bi

vse te vrline imel. Naloga duhovnika je, da s svojim zgledom prenaša te vrednote na vojake in jih uči moralnega ter etičnega obnašanja in odločanja.

Kaplanova vloga ni vsiljevanje svojih pogledov na življenje in vero vojakom, temveč jim omogočiti pravico do izražanja in prakticiranja njihove lastne verske svobode in prepričanja, tudi v sovražnem ali bojovitem okolju. Njihova naloga je približati božjo besedo in njegovo prisotnost tudi na bojišče. Njihovo delo je neprecenljivo, česar se zavedajo tudi poveljniki, čeprav niso verni, saj vedo, kakšno vrednost predstavlja za enoto dober vojaški duhovnik.

Ker Slovenska vojska velik del svojih nalog opravlja tudi na dolžnostih v tujini, je izredno pomembno, da vojaški duhovnik spremlja vojake tudi na operacijah kriznega odzivanja. Tam je njegova prisotnost še toliko bolj potrebna in zaželjena in je včasih lahko celo ključnega pomena za uspeh same mirovne misije. V mirovnih operacijah se pri vojaki pogosto pojavijo občutki nesigurnosti in strahu pred neznanim. Vojaški kaplan tam prav tako opravlja vse tradicionalne duhovniške naloge in na ta način vsaj malo olajša morebitno vojakovo trpljenje, ki ga povzročajo občutki osamljenosti, oddaljenost od domačega okolja, stres ali strah pred nevarnostmi.

Na mirovnih misijah kaplan skrbi tudi za civilno – vojaško sodelovanje z navezovanjem stikov z lokalnim prebivalstvom in tamkajšnjimi verskimi voditelji. S tem poskuša vzpostaviti medsebojno zaupanje in poudariti, da so vojaki njihovi prijatelji in ne sovražniki. Njegova dolžnost je tudi svetovanje poveljnikom glede verskih, moralnih in etičnih zadev. Nasveti ne vključujejo samo verskih potreb vojakov, ampak tudi moralne, etične ter humanitarne aspekte politike poveljujočega.

V prihodnje lahko pričakujemo, da se bo sodelovanje Slovenske vojske v operacijah kriznega odzivanja še povečevalo in da bo tja pošiljala vedno večje število svojih pripadnikov. S tem bo tudi vloga duhovnika na misijah postajala pomembnejša. Zaradi dobrobita vojakov je nujno, da je vojaški duhovnik ključni član enote, ki se tja odpravlja, saj s svojim delom lahko za njih naredi marsikaj dobrega. Mirovne operacije so tudi za samega kaplana velik izziv, saj so polne tveganja, negotovosti in dvomnosti. Zato mora biti sam ravno tako dobro pripravljen in usposobljen za soočanje z različnimi izzivi, medtem ko nudi pripadnikom kvalitetno duhovno oskrbo.

9 LITERATURA

- Arnejčič, Beno. 2006. Mirovniki in bojavniki na mednarodnih mirovniških misijah. *Slovenska vojska* (XIV/10): 28-29.
- Bajec, Barbara. 2008. *Verska duhovna oskrba v javnih institucijah s posebnim poudarkom na vojski in policiji*. Diplomsko delo. Ljubljana: Pravna fakulteta.
- Bock, Martin. 1998. *Religion within the armed forces – Military Chaplaincy in an International Comparison*. Strausberg: Forum international 20, SOWI.
- Čepar, Drago. 2002. Duhovna oskrba vojakov v Evropi in Natu. V *Vojsstvo*, ur. Zorica Bukinac Cimperšek, 85-102. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo.
- Garb, Maja, Ljubica Jelušič, Jelena Trifunović in Vinko Vegič. 2004. Slovenska vojska v mirovniških operacijah. *Priloga revije Slovenska vojska* (XII/5): 13.
- Grmek, Meta. 2002. Božič v Sarajevu. *Slovenska vojska* (X/1): 4.
- 2003. Za božič v Doboj in Sarajevu. *Slovenska vojska* (XI/21): 22-23.
- 2004. Pastoralni asistenti kmalu v enotah SV. *Slovenska vojska* (XII/16): 34.
- 2006. Vojaški vikariat praznuje peto obletnico. *Slovenska vojska* (XIV/4): 16-17.
- 2007. Upam, da bomo za naše pripadnike lahko naredili še veliko dobrega. *Slovenska vojska* (XV/12): 4-5.
- Jakopič, Matej. 2005. Duhovna oskrba v operacijah kriznega odziva. V *Zbornik ob 5. obletnici Vojaškega vikariata – Zvest Bogu in domovini*, ur. Milan Pregelj in Jože Plut, 75-78. Ljubljana: MORS, GŠSV – Vojaški vikariat.
- 2007. Praznovanje velike noči slovenskih vojakov na Kosovu. *Slovenska vojska* (XV/7): 6.
- 2009. Intervju z avtorico. Celje, 19. maj.
- Jani, Danijel. 2002. *Pastoralna oskrba vojaških oseb s specifičnim pogledom na njihove družine*. Diplomsko delo. Ljubljana: Teološka fakulteta.
- Jeromen, Janko. 2003. Predstavitve religiozne duhovne oskrbe v Slovenski vojski. V *Mohorjev koledar*, ur. Matija Remše, 55-59. Celje: Mohorjeva družba.
- Juvan, Jelena. 2007a. Vojaške družine. *Slovenska vojska* (XV/16): 25-27.
- 2007b. Vojaške družine med misijo. *Slovenska vojska* (XV/18): 22-24.
- 2008. Skrb za pripadnika oboroženih sil. *Slovenska vojska* (XVI/1): 28-29.

- Kromar, Branko. 2006. *Etični kodeks oboroženih sil*. Magistrsko delo. Kranj: Fakulteta za podiplomske državne in evropske študije.
- Lenart, Tomaž in Vito Muhič. 2005. *Duhovna oskrba pripadnikov SV, MORS in njihovih družinskih članov*. Dostopno prek: http://minoriti.rkc.si/odmevi/2005/duhovna_oskrba_pripadnikov_SV.pdf (18. marec 2009).
- Mesarič, Vladimira Violeta in Jože Plut. 2004. Religiozna duhovna oskrba. V *Evangeličanski koledar*, ur. Geza Erniša, 211-218. Murska Sobota: Evangeličanska cerkev v republiki Sloveniji.
- Mesarič, Vladimira Violeta. 2005. Šolanje vojaških kaplanov in pastoralnih asistentov. V *Zbornik ob 5. obletnici Vojaškega vikariata – Zvest Bogu in domovini*, ur. Milan Pregelj in Jože Plut, 79-82. Ljubljana: MORS, GŠSV – Vojaški vikariat.
- 2006. Duhovna oskrba v Slovenski vojski. V *Evangeličanski koledar*, ur. Geza Erniša, 230-232. Murska Sobota: Evangeličanska cerkev v republiki Sloveniji.
- Muhič, Vito. 2005. Vpetost VVIK v Slovensko vojsko in Cerkev. V *Zbornik ob 5. obletnici Vojaškega vikariata – Zvest Bogu in domovini*, ur. Milan Pregelj in Jože Plut, 87-92. Ljubljana: MORS, GŠSV – Vojaški vikariat.
- Navodilo o uresničevanju pravic vojaških obveznikov med opravljanjem vojaške službe do izpovedovanja vere*. Ur. l. RS 36/1996. Dostopno prek: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r06/predpis_NAVO236.html (1. marec 2009).
- Papež Janez Pavel II. 2000. Mednarodno sodelovanje vojaškega vikariata. V *Zbornik ob 5. obletnici Vojaškega vikariata – Zvest Bogu in domovini*, ur. Milan Pregelj in Jože Plut, 72-73. Ljubljana: MORS, GŠSV – Vojaški vikariat.
- Pavšič, Jerica. 2005. Vojaki Evrope zbrani v molitvi in prizadevanju za mir. *Slovenska vojska* (XIII/10): 36.
- Pišlar, Marko. 2000. Duhovna oskrba v Slovenski vojski. *Slovenska vojska* (VIII/15): 6-8.
- 2001. Organizacija duhovne oskrbe. *Slovenska vojska* (IX/10): 12-13.
- 2004. Otroci navdušeni nad počitniško kolonijo. *Slovenska vojska* (XII/12): 20.
- Plut, Jože. 2002. *Za pravice človeka*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

--- 2005. Zgodovina duhovne oskrbe na slovenskem. V *Zbornik ob 5. obletnici Vojaškega vikariata – Zvest Bogu in domovini*, ur. Milan Pregelj in Jože Plut, 11-28. Ljubljana: MORS, GŠSV – Vojaški vikariat.

--- 2009. Intervju z avtorico. Ljubljana, 11. maj.

Pravilnik o organizaciji dela religiozne duhovne oskrbe. Ur. l. RS 58/2003. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200358&stevilka=2871> (12. marec 2009).

Pregelj, Milan in Jože Plut. 2005. Kronologija duhovne oskrbe v samostojni Sloveniji. V *Zbornik ob 5. obletnici Vojaškega vikariata – Zvest Bogu in domovini*, ur. Milan Pregelj in Jože Plut, 29-68. Ljubljana: MORS, GŠSV – Vojaški vikariat.

Prepeluh, Urška in Lovro Šturm. 2004. *Pregled in pravna analiza veljavne zakonodaje Republike Slovenije s področja pravne ureditve verskih skupnosti*. Dostopno prek: http://www.uvs.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/drugi_dokumenti/ (9. marec 2009).

Sadar, Silvestra, Tomaž Lenart, France Kokalj in Dejan Glavač. 2005. Pastoralni asistenti v Slovenski vojski. V *Zbornik ob 5. obletnici Vojaškega vikariata – Zvest Bogu in domovini*, ur. Milan Pregelj in Jože Plut, 97-99. Ljubljana: MORS, GŠSV – Vojaški vikariat.

Spirituali militum curae - Apostolska konstitucija. 2005. V *Zbornik ob 5. obletnici Vojaškega vikariata – Zvest Bogu in domovini*, ur. Milan Pregelj in Jože Plut, 117-123. Ljubljana: MORS, GŠSV – Vojaški vikariat.

Sporazum med slovensko škofovsko konferenco in vlado RS o duhovni oskrbi vojaških oseb v Slovenski vojski. 2000. Dostopno prek: http://www.uvs.gov.si/fileadmin/uvs.gov.si/pageuploads/slovenska_skofovska_konferenca_zm.pdf (11. marec 2009).

Sporazum o duhovni oskrbi med vlado RS in Evangeličansko cerkvijo. 2000. Dostopno prek: http://www.uvs.gov.si/fileadmin/uvs.gov.si/pageuploads/evangelicanska_cerkev__duhovna_oskrba:zm.pdf (11. marec 2009).

Spremembe in dopolnitve pravil službe v Slovenski vojski. Ur. l. RS 82/2003. Dostopno prek: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r07/predpis_DRUG1767.html (11. marec 2009).

Strle, Anton. 1980. *Koncilski odloki, Konstitucije, odloki, izjave, poslanice 2. vatikanskega vesoljnega cerkvenega zbora (1962-1965)*. Ljubljana: Nadškofijski ordinariat.

Šket, Valerija. 2002. Nekatera vprašanja lahko pomaga rešiti le duhovnik. *Slovenska vojska* (X/21): 4-5.

Škufca, Marko. 2008. *Vojaški vikariati*. Diplomsko delo. Ljubljana: Teološka fakulteta.

Šrekl, Matevž. 2001. *Vojaški duhovniki v sodobnih oboroženih silah*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Urek, Aleksander. 2005. Zakramentalno življenje. V *Zbornik ob 5. obletnici Vojaškega vikariata – Zvest Bogu in domovini*, ur. Milan Pregelj in Jože Plut, 83-86. Ljubljana: MORS, GŠSV – Vojaški vikariat.

Ustava Republike Slovenije. Ur. l. RS 33/1991. Dostopno prek: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r01/predpis_USTA1.html (1. marec 2009).

Vešnar, Marjan. 2005. Celostana skrb za pripadnike Slovenske vojske. *Slovenska vojska* (XIII/6): 13-15.

Zapis 24. rednega posveta predstavnikov verskih skupnosti, ki so prijavile svojo ustanovitev v republiki Sloveniji. 2001. Dostopno prek: www.uvs.gov.si/fileadmin/uvs.gov.si/pageuploads/zapis_posveta.doc (28. februar 2009).

Vojaški duhovnik je tudi prijatelj in svetovalec. 2007. Dostopno prek: <http://www.mladina.si/dnevnik/24-08-2007> (23. maj 2009).

Wikipedia. 2008. *Vojaški kaplan*. Dostopno prek: http://sl.wikipedia.org/wiki/Voja%C5%A1ki_kaplan (2. julij 2008).

Zakon o službi v Slovenski vojski (ZSSloV). Ur. l. RS 86/2007. Dostopno prek: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r08/predpis_ZAKO4238.html (1. marec 2009).

Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o vojaški dolžnosti (ZVojD-A). Ur. l. RS 74/1995. Dostopno prek: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r09/predpis_ZAKO949.html (1. marec 2009).

Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o obrambi (ZObr-C). Ur. l. RS 47/2002. Dostopno prek: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r04/predpis_ZAKO3344.html (1. marec 2009).

Priloga A: Intervju z msgr. dr. Jožetom Plutom, vojaškim vikarjem v Slovenski vojski

1. Organizirana duhovna oskrba se je v Slovenski vojski uradno začela leta 2000. Kakšna sta vloga in pomen Vojaškega vikariata v SV danes, se je ta povečala, okrepila? Kako bi ocenili sam razvoj VVIK in tudi vašega dela v teh letih?

Vloga Vojaškega vikariata je ves čas enaka, to se pravi, zagotavljanje možnosti pripadnikom SV in njihovim družinskim članom, da lahko živijo v skladu s svojim prepričanjem, vestjo in vero ter da lahko to tudi svobodno izpovedujejo. To je neka stalnica vseh duhovnih oskrb, ne samo pri nas, temveč povsod po svetu. VVIK se je v slabih desetih letih delovanja seveda kadrovsko okrepil, njegova vloga se je profilirala v tem smislu, da je danes bolj jasno umeščen v samo strukturo SV, pa tudi nekatere naloge, ki jih ves čas že zagovarjamo, danes lažje izvajamo kot pa smo jih na začetku. Na začetku je namreč zelo malo ljudi vedelo in poznalo, kaj dejansko pomeni duhovna oskrba. Nekateri so idejo odprto sprejeli, mnogi pa so imeli glede tega razne miselne in tudi ideološke zadržke, zato so iskali različne argumente proti uvedbi, češ da uvajamo neko novo politiko. Lahko da so imeli slabe izkušnje iz preteklosti ali pa so se bali nečesa novega. Danes je to seveda bistveno drugače, kar potrjujejo tudi ankete, ki jih občasno izvajamo. Zlasti ko so naši pripadniki na operacijah kriznega odzivanja je vloga duhovne oskrbe bistveno pomembnejša kot doma. Doma jo vidimo v obliki priprav in podeljevanja zakramentov, tudi družinskim članom, imamo veliko krstov, porok, kar morda ni tako javno vidno, ker je vse večinoma vezano na prosti čas vojakov. Veliko delamo tudi v popoldanskem času in ob koncu tedna, ko pripadniki niso v službi. Mnogo stvari, ki jih takrat počnemo skupaj z vojaki in za njih, zato ni javno opaznih, tudi vojska takrat ni prisotna. V medijih se pojavimo morda občasno, ko do njih pride kakšna informacija ali slika z vojaške poroke, kar zna biti za javnost verjetno zanimivo.

2. Vojaški duhovnik je tudi prijatelj in svetovalec. Kako se počutite sprejete med vojaki, se pogosto obrnejo na vas in zakaj najpogosteje poiščejo vašo pomoč?

Mislim, da je odnos vojakov na splošno zelo pozitiven, ne glede na to, da kdaj kakšen posameznik izrazi tudi drugačno mnenje ali skepso, do česar ima seveda pravico. Če potegnemo črto, je odnos pripadnikov izredno pozitiven, tudi s strani tistih, ki niso verni ali pripadajo drugi veroizpovedi. To je res zanimivo, in zdi se mi, da to le potrjuje, da z načinom našega dela kažemo pripadnikom in pripadnicam, da nam je na prvem mestu človek in skrb za njega, šele nato pa čista religiozna verska oblika zagotavljanja duhovne oskrbe. Po cerkvenih pravnih aktih smo odgovorni za duhovno oskrbo vseh vojaških oseb, ne glede na njihovo versko prepričanje. Zaenkrat imamo organizirano katoliško in evangeličansko vero, poskrbeti pa moramo za duhovno oskrbo vseh, v kolikor to in če to želijo. Če je kdo drugače veren, torej če ne pripada tema dvema verskima skupnostima oz. cerkvama in izrazi željo po srečanju z duhovnikom svoje vere, mu to tudi omogočimo, bodisi na misiji ali doma. Nekih velikih zahtev zaenkrat še ni, bomo pa videli, kako bo v prihodnje. Tudi ankete, ki jih je izvedla FDV - Katedra za obramboslovje med našimi pripadniki, potrjujejo moje besede.

3. Vaša glavna naloga je spremljanje vojakov in tudi enote. Na voljo ste jim v vsakem času, vedno in povsod. Večino časa torej preživite na terenu in ne v pisarni, nimate klasičnega osemurnega delavnika ali uradnih ur, v katerih ste dosegljivi.

Vojakom in tudi drugim skušamo biti stalno na razpolago. Terensko delo izvajamo v smislu, ko so vojaki na terenu, smo tam z njimi, v drugem kontekstu pa terensko delo pomeni tudi to, da smo zelo mobilni in smo veliko naokoli, obiskujemo pripadnike tudi na njihovih domovih in jim s tem poskušamo zagotoviti stalno razpoložljivost. Zanimiv vidik poleg rednega zagotavljanja duhovne oskrbe je ta, da s svojo prisotnostjo omogočamo vojakom, da imajo stalno ob sebi človeka, na katerega se lahko naslonijo, mu zaupajo. Služenje s prisotnostjo je le eden od vidikov. Znotraj duhovne oskrbe je namreč več elementov – tudi svetovanje poveljnikom s področja etike in morale. Lahko rečemo, da smo "glas vojakov do poveljnika in poveljnikov glas do vojakov". Vemo namreč, da vojak sam poveljniku ne bo povedal vseh stvari, niti poveljnik oddelka vojaku, nam pa oboji lahko zaupajo. Kaplani pa imamo dovoljenje, da na diskreten način te stvari prenesemo na poveljujoče, seveda pri tem upoštevamo in pazimo na dostojanstvo ter integriteto posameznika. Znotraj vojske imamo tudi priprave na operacije kriznega odzivanja, tako s splošno človeškega vidika kot tudi z vidika spoznavanja vere in običajev države, kamor se vojaki odpravljajo. Na misijah je kaplan stalno prisoten, večinoma takrat, kadar se tja odpravi večja skupina, drugače pa pride tja ob vseh večjih cerkvenih praznikih ali po potrebi. V našo pristojnost spada tudi duhovna oskrba družinskih članov naših pripadnikov in imamo veliko dela tudi izven svojega rednega delovnega časa, popoldan in ob koncih tedna. Zanimiv vidik našega dela je tudi ta, da imamo sorazmerno veliko dela z našimi nekdanjimi pripadniki. Ti se kar pogosto obračajo na nas, ne samo kadar gre za pogrebe, ampak tudi za različna vprašanja in svetovanja, saj se jim velikokrat zdi, da smo mi tisti, ki jim bomo najlažje posredovali informacije in jim svetovali, na koga in na kakšen način naj se obrnejo znotraj obrambnega sistema glede svojih pravic. Do nas prihajajo tudi zaradi čisto navadnih, konkretnih življenjskih stvari, kjer potrebujejo pomoč. Lahko rečem, da imamo kar precej širok spekter dela. Poleg tega oskrbujemo tudi pripadnike SV in njihove družinske člane, ki delajo na poveljstvih zavezništva. Njihovo število je kar veliko. V poveljstvih so nastanjeni z družinami in tudi tam skušamo delati po svojih najboljših močeh.

4. Po vojašnicah organizirate bogoslužja in svete maše. Kakšna je udeležba? Je ob pomembnejših cerkvenih praznikih prisotno več pripadnikov?

Tu obstaja več vidikov. V vojašnicah poskušamo enkrat mesečno organizirati svete maše. V tistih vojašnicah, kjer je kaplan stalno navzoč, pa so maše vsak teden. Tu govorimo o stalni sestavi v SV, ki seveda hodi tudi na teren, kjer je udeležba pri mašah bistveno drugačna. Na terenu so znotraj programa vojaškega usposabljanja tudi vojaške vaje. Takrat se svete maše organizirajo v okviru prostega časa pripadnikov, kadar nimajo obveznosti in imajo čas, da se je udeležijo. Sama udeležba je različna, lahko se zgodi da ni nobenega, po drugi strani pa lahko pridejo vsi, odvisno od situacije, razporeženja, tudi utrujenosti. Prisotnost seveda ni obvezna, obisk je prostovoljen in je le ena izmed možnosti, kako pripadniki lahko zapolnijo ure svojega prostega časa. Drugi vidik izvajanja svetih maš in obredov pa sta pogodbeni in prostovoljni rezerva. Na vsaki

lokaciji, kjer se nahaja prostovoljna rezerva, imajo vojaki možnost, da se udeležijo svete maše. Včasih imamo med vikendi tudi na osmih koncih bogoslužja. Govorim o bogoslužju, ker ne izvajamo samo svetih maš. Duhovnikov nas je premalo, da bi lahko bili na tolikih lokacijah, takrat ko je optimalen čas in imajo vojaki prosto, zato nam takrat pomagajo pastoralni asistenti, ki namesto nas, kadar svete maše ni možno izvesti, izvajajo besedna bogoslužja. Tako vsaj delno lahko poskrbimo za tiste, ki to želijo. Vojak ima pravico se udeležiti bogoslužja, država ima dolžnost mu to omogočiti, mi pa imamo dolžnost, da mu to ponudimo in tudi izvedemo. Tudi tu težko rečem, kolikšna je udeležba, zelo različno. Včasih pridejo celo vsi, vendar ne število udeleženi niti ne gledamo, ker vemo, da je ta obred naša obveznost, ki jo moramo opraviti, ne glede na zanimanje. Na terenu se torej za uro svete maše med seboj interno dogovorimo, poskušamo izbrati tak čas, ko jih večina lahko pride, medtem ko je po vojašnicah ura že vnaprej določena. Včasih je maša v času, ko jih je večina v službi in se je ne morejo udeležiti, pridejo pač samo tisti, ki lahko. Večinoma poskušamo imeti svete maše takrat, ko so vojaki, ki so verni, po cerkvenih zapovedih dolžni priti, to pa je ob nedeljah in zapovedanih praznikih.

5. Opravljate tudi zakramente, za tiste ki to želijo. Se vam zdi, da se število teh opravljenih zakramentov povečuje?

Število opravljenih zakramentov je nekako kar konstantno, številka variira od 10-20 % , je pa to zelo različno od enot. V enotah z mlajšo sestavo pripadnikov je zakramentov več, bodisi porok, priprav, krstov otrok in tudi pripadnikov ter njihovih družinskih članov, če to želijo. Drugače je v enotah, ki imajo starejšo sestavo, tam pa je praviloma kakšen pogreb več.

6. Pripadniki imajo tudi možnost do izvedbe in obiskovanja verouka. Se to načeloma v praksi sploh izvaja, kdaj in na kakšen način?

Za pripadnike in njihove družinske člane, ki se želijo pripraviti na zakramente, do česar imajo pravico, izvajamo oz. jim omogočimo to pripravo v obliki kateheze oz. neke vrste verouka. Ta priprava traja dobro leto. Če še kdo ni bil krščen in si tega želi, ga krstimo, imamo tudi svete birme, obhajila, poroke. Za otroke pripadnikov pa na tem področju zaenkrat še ni poskrbljeno. V vojskah drugih držav je to že ustaljena praksa, pri nas še ne, upamo pa, da bomo nekoč našli način, da bi bila vsaj v večjih krajih izven objektov SV možnost verouka za otroke. Slovenska vojska ima svojo specifiko, ni organizirana kot bazni tip vojske. Imamo svoje vojašnice, kamor vojaki prihajajo in odhajajo. Pripadniki in pripadnice živijo s svojimi družinami med tednom v vojaških stanovanjih, ob koncih tedna pa se vračajo na svoje domove. V drugih državah je to drugače. Vojaki živijo v bazah s svojimi družinami, kjer imajo tudi svoje kapele in jim je zato omogočeno več stvari. Izvaja se verouk za njihove otroke, med tednom in ob nedeljah, ko imajo bogoslužja, so z njimi prisotne tudi žene in otroci, kar je čisto razumljivo. Pri nas tega ni toliko, vendar bomo videli, kako bo v prihodnje. Dejstvo pa je, da takih baz, kot obstajajo v ameriškem, angleškem ali francoskem svetu, ne bomo nikoli imeli.

7. Redno pripravljate tudi otroške počitniške taborne ter srečanja ob koncu tedna za vojake in njihove družine.

Tako je. Vsako leto imamo v sklopu našega programa tudi taborne za otroke pripadnikov SV. Na začetku smo bili organizatorji teh večinoma mi, sedaj določene taborne prevzema tudi Sektor za celostno oskrbo. Ti tabori niso nekakšne duhovne vaje, ampak so bolj duhovno počitniški tabori. V VVIK smo se odločili, da bomo znotraj takega tedenskega dogajanja poskušali pripraviti vsaj en tak dogodek, ki bo imel nekaj verske vsebine. Poleg tega pripravljamo tudi srečanja za družine in družinske člane pripadnikov. Prednost imajo predvsem tisti, katerih partnerji so na operacijah kriznega odzivanja. V tem sklopu izvajamo tudi tečaje meditacije, in sicer bolj v smislu umirjanja človekovega duha, obvladovanja samega sebe. Take stvari nam v življenju lahko velikokrat pridejo prav, pa jih ne znamo uporabiti, zato je prav, da se jih naučimo.

8. Organizirate tudi razne humanitarne akcije.

Tako je. Pobudniki za organizacijo takih akcij so različni. Včasih je to VVIK, včasih kakšna druga institucija, včasih pa se preprosto najde nekdo, ki pride do nas in predlaga, da se stvar organizira. Nismo samo mi organizatorji. Naša želja je, da bi v prihodnje imeli organizirano dobrodelnost znotraj vojske. Vojski sami namreč pravni red onemogoča oz. prepoveduje zbiranje sredstev, kajti javna uprava kot taka ne sme biti dobrodelna, ne sme ustvarjati dobička in se s tem praviloma ne ukvarja. Tako da tu iščemo različne načine, da lahko ljudem pomagamo. Včasih pomagamo določenemu posamezniku, včasih kakšnim družinam. Vsako leto do sedaj smo imeli kakšno manjšo dobrodelno akcijo, da bi pomagali ljudem v stiski, in sicer tam, kjer naši pripadniki delujejo na operacijah kriznega odzivanja. Vsako leto smo tako zbirali sredstva za Kosovo, prej pa tudi že za Bosno. Velikokrat so pobudnice za organiziranje humanitarne akcije in tudi nosilke le te žene naših pripadnikov, mi pa z njimi sodelujemo in jim pomagamo pri logistični izvedbi.

9. Vsako leto organizirate tudi romanje v Lurd. Boste romanje organizirali tudi letos? Se vam zdi udeležba pomembna? Ali prisostvovanje pomaga pri boljši prepoznavnosti naše države, SV in nenazadnje tudi slovenske duhovne oskrbe v svetu?

V medijih skoraj vedno govorijo o negativnih posledicah tega dogodka. Kdor pa se je kdaj udeležil tega romanja, dobro ve, da je to dobra promocija Slovenske vojske in tudi naše države v svetu. Tam se sreča po več deset tisoč pripadnikov vojska različnih demokratičnih držav, in če tebe tam ni, pomeni, da nekaj manjka, da nisi član tega kluba. Povabljen si, možnost imaš, vstopnine ni. To ni nek ekskluziven klub, tako kot morda v anglosaksonskem svetu, kjer je participacija draga. To je klub vojska demokratičnih držav, ki se zbirajo v želji, da delajo za mir. Gre za medsebojno spoznavanje in seveda tudi za promoviranje lastne države in vojske. Če bi bila Slovenija edina država Evropske unije, ki je tam ne bi bilo, si lahko samo predstavljamo, kako bi izpadli znotraj teh držav. Tega romanja se udeležujejo vse države članice NATA, ne glede na to, ali so vojske večinoma katoliške, evangeličanske ali celo pravoslavne. Prihajajo celo vojaki iz afriških

držav, kjer se demokracija že uveljavlja, iz Južne Koreje, Filipinov, mnogih južnoafriških in južnoameriških držav. Znotraj našega obrambnega sistema se je romanje prepoznalo kot neka nuja, potreba, kar je zelo dobro, v javnosti in medijih pa ima na žalost ta dogodek še vedno negativen prizvok.

10. Dejavní ste tudi v založništvu. Izdali ste Sveto pismo, tudi molitvenik za vojake. Je v pripravi morda še kaj?

VVIK bi seveda zelo rad izdal še več, vendar imamo za to omejena sredstva znotraj obrambnega sistema. Nekaj financiramo sami, iz lastnega žepa, a tudi tu so sredstva omejena. Sveto pismo je izdala in financirala Svetopisemska družba že pred leti, v naši domeni pa je bilo, da omogočimo izvedbo. Organiziran je bil nekakšen dobrodelni dogodek, kjer se je zbiralo sredstva, da so vojaki lahko dobili svoje sveto pismo. Lani nam je uspelo preko iste založbe natisniti še dodatnih 500 izvodov, ki so seveda takoj pošli. Vojska nam je pred časom financirala izdajo drobnih žepnih molitvenikov za naše pripadnike na operacijah kriznega odzivanja. Poleg tega poskušamo izdajati še razne druge publikacije, kot npr. Zbornik, ki je izšel ob peti obletnici VVIK, katerega je v dobršni meri prav tako financirala vojska. Želeli bi izdajati še razne publikacije z etično vsebino, sami ali preko našega društva Svetega Modesta. Želeli bi seveda še veliko več, kar pa pomeni, da je potreben nekdo, ki se bo temeljito posvetil pripravi in zbiranju prispevkov, za kar pa je zopet potrebno veliko časa.

11. Ena vaših glavnih nalog je skrb za družine pripadnikov. Jih obiskujete na domu? Kako pomembno je razumevanje partnerja do specifičnosti vojaškega poklica oz. vojaškega načina življenja?

Tu absolutno drži načelo "srečen in zadovoljen doma, srečen in zadovoljen v službi", zato sta razumevanje in podpora s strani partnerja zelo pomembna. Imamo kar precej obiskov po domovih, velikokrat smo povabljeni, a na vse se žal ne moremo odzvati, ker nas je premalo. Veliko obiskov je povezanih s pripravami na zakramente družinskih članov, ki potekajo praviloma na njihovih domovih, popoldne, ob večerih ali koncih tedna. Dejstvo je, da je vsaka vojaška družina zaznamovana. Pripadniki niso v službi samo osem ur na dan, veliko je terenskega dela in posledično odsotnosti, veliko usposabljanja v šolskem sistemu, v tujini, na terenu. Temu lahko dodamo še pogoste odhode na operacije kriznega odzivanja, s čimer se vsaka družina sooča na svoj način. Tu se pojavijo čisto neke druge prvine oz. posebnosti vojaškega poklica, saj šest mesečno odsotnost ne moremo primerjati z službenim potovanjem npr. zdravnika ali poslovneža. Takrat se pojavljajo razne težave, ki so povezane z ločenostjo od družine, včasih težavnostjo pri komuniciranju z domačimi, tudi celibatom. Predvsem slednja stvar ni tako preprosta in mnogi imajo s tem velike težave. Tu pa nastopimo mi, in verjamemo, da smo s svojim delom velikokrat pripomogli k temu, da so družine ostale srečne in zadovoljne ter tako povezane kot pred odhodom vojaka v tujino. Veliko se posvečamo tudi otrokom pripadnikov, predvsem tistim, ki imajo enega od staršev na misiji.

12. Kako bi želeli, da se vaše delo odvija v prihodnje?

Seveda bi si želeli še dodatne kadrovske okrepitve. Na določenem področju še vedno ne delamo tega, kar bi radi in kar delajo tudi vsi nosilci duhovne oskrbe po svetu. To je etika oz. pouk o etičnem vedenju. Tega ne mislim v smislu kritike našega obrambnega sistema, ampak dejansko se tej temi pri nas daje premalo poudarka. Tega ne govorim zato, ker bi si želeli dodatnega dela, ampak ker vidimo, da fantje in dekleta to potrebujejo. Določena predavanja na to temo sicer že potekajo, vendar je tega zelo malo. Nekaj jih izvajamo mi, nekaj pa vojaški psihologi. Na tem področju bi si želeli še več, tudi v obliki eno ali dvodnevni seminarjev. Takrat imaš dovolj časa, da stvari v miru premisliš, preučiš in prideš do določenih zaključkov, tudi kar se tiče etičnih in moralnih dilem, s katerimi se pripadniki velikokrat srečujejo. Dejstvo je, da ti morajo biti stvari v miru jasne, kajti potem je verjetnost, da se boš v kritičnem trenutku odločil prav, večja. Ravno za to je etični pouk potreben, saj vključuje izobraževanje, ostrenje moralnega čuta, obvladovanje samega sebe. Ne zgolj s psihološkega vidika, z neko avtosugestijo. To je sicer tudi potrebno, a je občutno premalo. Tu je potrebno nekaj več, treba je takim razsežnostim dati tudi duhovno globino. To pomeni, da je treba na tem področju delati interdisciplinarno, sodelovati s psihologi, zdravniki, filozofi in religioznim osebjem, saj so pripadniki zelo različni, različnih ver, prepričanj in nazorov.

Priloga B: Intervju z Matejem Jakopičem, namestnikom vojaškega vikarja za RKC

1. Na začetku uvajanja duhovne oskrbe v SV ste zaradi pomanjkanja kadra naše pripadnike na operacijah kriznega odzivanja lahko obiskovali le ob pomembnejših praznikih. Kako pogosto pa danes odhajate na misije v tujino?

V VVIK smo oblikovali tri modele duhovne oskrbe za operacije kriznega odzivanja. Prvi model se je razvil na samem začetku, ko smo se še soočali s kadrovsko nepopolnjenostjo vojaškega vikariata. Takrat je bil duhovnik z vojaki na misiji vsak mesec po en teden. To se je nanašalo predvsem na enote MSU-ja (Multinational specialized unit), v kateri so svoje naloge opravljali vojaški policisti SV skupaj z italijanskimi karabinjeri v Sarajevu. Kasneje so bile na tak način oskrbovane tudi enote 10. bataljona v Doboju in v Tuzli ter takratne enote v SFOR-ju. Drugi model se je oblikoval v času, ko so naše enote odhajale na bolj intenzivne operacije kriznega odzivanja, kot so Afganistan, Čad in podobno. Z njimi je duhovnik v šestmesečnem obdobju misije preživel en mesec. Vedno smo se trudili, da je bil duhovnik prisoten za večje praznike, torej za božič in za veliko noč en mesec. Ta model je v veljavi še danes, predvsem za logistično težje dostopne misije. V tretjem modelu pa je duhovnik stalno navzoč, torej je z enoto vseh šest mesecev. To je predvsem na Kosovem, ker je tam večje število vojakov in kjer naše delo tudi pride bolj do izraza. Torej, to so trije modeli duhovne oskrbe na operacijah kriznega odzivanja, ki jih med seboj tudi kombiniramo.

2. Vaše delo se začne še pred odhodom vojakov na misijo. Na kakšen način jih pripravite na odhod? So v te priprave vključene tudi njihove družine?

V proces priprave pred odhodom na operacije kriznega odzivanja so enote vključene v sistem urjenja in izobraževanja. Urjenje zajema vojaška znanja, izobraževanje pa zajema področje dodatnih znanj, ki jih vojak na operacijah kriznega odzivanja mora imeti. V ta sklop so vključene psihološke priprave, vojaški duhovniki pokrivamo področje zgodovine, kulture in vere na območju, kamor odhajajo na misijo. Če pogledamo analitično, so te operacije večinoma v islamskem svetu, kjer prevladuje islamska kultura. In če poznate islam, potem veste, da je tam vojaški, verski in politični vodja v eni osebi. Ker je v islamskih deželah vera zelo pomembna, jo je nujno potrebno poznati. Zaradi tega smo vojaški kaplani zadolženi, da v goste večkrat povabimo predstavnike drugih ver. Ko so se naši vojaki odpravljali v Bosno ali na Kosovo, smo povabili pravoslavnega duhovnika, šefa srbske cerkve v Sloveniji, in prav tako tudi muslimanskega imama. To storimo predvsem takrat, kadar se v tujino odpravlja večje število vojakov. Takrat jih razdelimo v dve večji skupini, vsako skupino posedemo s svojo dvorano in povabimo oba hkrati. Dobri dve uri sta tako oba predstavnika vsak s svojo skupino, nato pa se zamenjata. Tako vojaki dobijo informacije iz prve roke. Ko pa gre za manjše skupine vojakov, izobraževanje prevzamemo mi sami. Kot duhovniki smo specialisti za religiologijo, dobro poznamo tudi druge vere, saj smo se o njih učili in imamo pravico tudi o tem predavati. Vedno pa je najbolj dobrodošlo podajanje snovi iz izkušenj. Vojaki snov takrat lažje sprejemajo, če vedo, da govoriš iz izkušenj in si na misijah preživel že veliko časa, kot pa če govoriš le neko teorijo, ki si jo prebral v knjigi.

Moja naloga je tudi predavati v Poljčah za civilne strokovnjake. Vsako leto jih pripravimo okoli 60. Tu predavam o običajih na območju, kamor se enota odpravlja na misijo. Potrebno je namreč vedeti, kako se obnašati do ženske, do moškega, do otroka, kaj pomeni stisk roke, kaj pomeni sedenje s prekržanimi nogami.... V Poljčah predavajo tudi drugi strokovnjaki za vere, islamski, pravoslavni, in slušatelji si tako lahko sami ustvarijo neko oceno oz. mnenje o vsem skupaj in se sami odločijo, kaj izmed povedanega je pomembno in si je potrebno zapomniti.

Druga plat našega dela pred odhodom vojakov na misije pa so njihove družine. V zadnjem času ravno na pobudo VVIK postaja neka protiutež v SV t.i. CSP – celostna skrb za pripadnike SV, ki pa zaenkrat še ni sistematizirana. V smislu tujih vojska je to "family support". Na tem področju smo vojaški duhovniki začeli delati leta 2004, ko smo prvič organizirali počitnice za otroke naših vojakov. Na začetku ta ideja ni bila ravno dobro sprejeta in težko je bilo prepričati naš sistem, da ker vojak kot javni uslužbenec ne more imeti večje plače, lahko ima zato razne bonitete. Danes je to že nekaj normalnega, vsako poletje imamo pet tednov počitnic za otroke ob morju, pozimi pa dva tedna na Pokljuki. Udeležba je kar velika, nikoli ne moremo sprejeti vseh. Imamo nekaj določenih in zapisanih kriterijev, prednost imajo seveda tisti, katerih starši so na operacijah kriznega odzivanja. Glede podpore družinam smo začeli tudi s tečajmi meditacije in družinskimi vikendi. To sedaj poteka že četrto leto. Tudi za to imamo toliko prijav, da ne moremo sprejeti vseh, ker gre tu bolj za osebno delo in pogovarjanje o osebnih težavah ter problemih, ki jih nerad poveš pred večjo javnostjo. Tako sprejmemo na vikend okrog 30 ljudi, torej največ 15 parov. Poleg tega imamo takrat organiziran tudi otroški vrtec, kjer imajo poseben program za otroke, da sta starša v tistem času lahko neobremenjeno sama drug z drugim. Sistemsko je področje podpore družinam še vedno neurejeno. Prevzela ga je CSP, organizacija znotraj vojske, ki pa je še vedno brez voditelja. Lansko leto je bil sprejet Zakon o službi v SV, v katerega smo vnesli vsa ta področja in zadeva je tako pravno pokrita, dejanskih služb v praksi pa zaenkrat še nimamo urejenih.

3. Kakšna pa je vaša vloga in naloge na sami misiji, kako poteka vaš delovni dan?

Kako poteka moj delovni dan je težko reči, sam je to od misije do misije različno. Vzemimo najprej primer Kosova, ko sem tja odšel za celih šest mesecev z 10. bataljonom 650-ih vojakov. Vsako jutro po zajtrku so vojaki v posebnem prostoru imeli možnost meditacije ob glasbi ali ob power pointih. Za pripravo le teh sem zadolžil asistente doma. Za vsak dan sem razdelil sistem vrednot, npr. ponos, resnicoljubnost, poštenost... Okrog 120 takih tem o splošnih, obče človeških vrednotah, ne verskih. Doma so mi asistenti pripravljali slajde in mi jih sproti pošiljali, ker tega ne moreš delat sam vsak dan, saj se je treba v te zadeve poglobiti, poleg tega pa sem imel še veliko drugega dela. Tako sem si pomagal na ta način, da sem v delo vključil tudi kaplane in asistente, ki so bili doma in tako vsi skupaj podpirajo duhovnika, ki je na misiji. Dopoldan sem bil na voljo za kake pogovore, vendar nikoli uradno. Bodisi je bilo to med igranjem košarke ali zunaj na patrolji....Popoldan so bile vedno tudi kake padalske naloge, ki pa so bolj politične narave in o katerih je včasih težko govoriti. Vsak večer je bilo poskrbljeno tudi za zakramentalno življenje, torej za sveto mašo. Vojaki so se je udeleževali predvsem ob nedeljah, saj so med tednom večinoma na dolžnostih. Zvečer pa smo skupaj posedeli in kakšno rekli.

Eno področje, s katerim se duhovnik ukvarja na mirovnih misijah, je tudi osmišljanje življenja. To so razne t.i. očetove ure, ki jih sicer bolj poznajo v tujih vojskah, gre pa za to, da vojaki to uro, ki je enkrat ne teden, preživijo z duhovnikom. Na misijah pride v poštev tudi pisanje oporok, saj je to poleg poveljnika naloga vojaškega duhovnika. Pomagamo tudi pri vzdrževanju stika z domačimi, in sicer na način, da gre iz težjih misij kaplan enkrat domov, se tam sreča z vsemi ženami in jim pove o dogajanju na misiji. Dokler ni bilo internetnih povezav je bilo to zelo pomembno, danes je seveda ravno zaradi tega veliko lažje.

Naslednja stvar, ki jo je potrebno omeniti, je predlaganje etičnih rešitev poveljujočim. Poveljnik je najbolj osamljena oseba na svetu, ne more namreč spraševati vojake za nasvet. To ne pomeni neke oddaljenosti ali da mu ni mar za njih, vendar je kljub vsemu njihov nadrejeni in z njimi ne sme biti preveč domač. Če si želi zagotoviti njihovo poslušnost in spoštovanje, mora ohranjati neko distanco.

Naslednja stvar, za katero skrbimo duhovniki, je pomoč v stiskah in stresnih situacijah. Za razliko od psihologov, ki morajo pisati poročila o tem kar se dogaja, nas veže absolutna molčečnost. 650 vojakov, kolikor nas je bilo na Kosovem, ni malo. To je mala vas in vsak dan se nekomu nekaj zgodi, bodisi domačim, bodisi njemu samemu na terenu. To je tisoč in en dogodek na dan in poveljnik včasih ne ve, kako bi se s tem soočil, niti nima časa, ker ima svoje delo in naloge v operaciji. Zato je tukaj duhovnik, da se s tem človekom pogovori, poveljnik pa upošteva duhovnikovo mnenje ter se v skladu s tem tudi odloča. Vesel sem, da smo dosegli tako zaupanje.

Na misijah pripravljamo tudi bogoslužja za pripadnike, kamor sodi tudi priprava večnacionalnih ekumenskih bogoslužij. V primeru Čada, ko sem bil tam za božič, ni bilo prisotnega francoskega kaplana, ker je pokrival več postojank, ki so bile časovno zelo oddaljene. Takrat sem maševal tudi za Francoze, seveda v angleščini. Prav tako sem imel mašo za Italijane v Afganistanu, ker je moral biti kaplan za veliko noč v drugi bazi in so bili vojaki brez njega. To mednarodno sodelovanje vedno čudovito poteka. Na Kosovem je enkrat mesečno tudi srečanje vseh kaplanov. Takrat se zberemo skupaj in si porazdelimo delo.

4. Ena vaših nalog na misijah je tudi vzpostavljanje stika s predstavniki tamkajšnjih verskih skupnosti.

Tako je. Skrbimo tudi za komuniciranje s civilnim okoljem in tamkajšnjimi verskimi voditelji, konkretno na Kosovem s pravoslavni in islamskimi. V tem primeru sva z italijanskim generalom povabila vse verske voditelje v bazo na nekakšno skupno druženje. Generalu sem takrat napisal govor v smislu sožitja in kako lepo je, če znajo različni ljudje prebivati skupaj. V islamskem svetu so verski voditelji zelo pomembni in imajo tak vpliv, kot ga nima nihče. Zato je treba sodelovati z njimi. Vedno sem jih obiskoval, vsepovsod kjer so bili naši vojaki in skrbel za dobre odnose med njimi.

5. Na misijah organizirate tudi razne humanitarne akcije.

Dejstvo je, da ljudstvo prenaša vojaka in vojsko na svojem območju tako dolgo, dokler ima kaj od tega, npr. lahko so kot civilisti zaposleni v bazi in na ta način domov prinašajo denar. Ljudstvo bo prenašalo vojaka na svojem dvorišču, dokler bo imelo od tega korist. Zato smo gradili ceste, vedno smo tudi poskrbeli za uravnoteženost med vsemi entitetami, konkretno na Kosovem med pravoslavno, islamsko in katoliško. Preko Karitasa smo jim pomagali tudi elektrificirati cerkev, zbirali smo šolske potrebščine, zgradili novo šolo preko slovenskih firm za donacijo tistih podjetij, ki imajo svoja predstavništva na Kosovem.

6. Življenje vojaka na misiji je zahtevno. Oddaljenost od doma, od družine, novo okolje, stres... Se vojaki zato bolj pogosto obračajo na vas, kakšne so njihove stiske, kaj jih najbolj teži? Se vam zdi, da so te stiske še hujše ob večjih praznikih, kot je božič?

Ljudje smo družbena bitja. Ni lepšega smisla življenja, ni večjega bogastva kot je to, da človek najde človeka, ki je ob njem in ga sprejema takšnega, kakršen je. Problem na naših misijah je vedno isti, to je oddaljenost od doma. Tu ne moremo mimo znamenitega pregovora "Daleč od oči, daleč od srca". Predvsem na operacije kriznega odzivanja bolj intenzivne narave odhajajo bolj izurjene enote – to pomeni 10. in 20. bataljon SV. Če pogledamo analitično strukturo teh enot, opazimo, da so veliko mlajše od enot v 72. brigadi. V ta dva bataljona razporejamo vojake takoj po šolanju v Vipavi. V Zakonu o obrambi piše, da zaposluje vojake med 18. in 25. letom. To pomeni, da gre za zelo mlado populacijo, in tudi njihove vezi, odnosi, so še zelo mladi. Npr., fant in dekle sta skupaj nekaj mesecev, potem pa mora on kar naenkrat oditi za pol leta na misijo. Ker je v teh državah bazni sistem, nima možnosti priti v stik s civilnim prebivalstvom, razen, kadar je za orožjem. Njemu se zato v smislu prekinitve odnosa težko kaj zgodi, medtem pa so partnerji, ki so ostali doma, svobodni. Največ stisk je na tem področju, razpad zvez. Velik pomen našega delovanja je tudi na področju domotožja, saj je za marsikaterega vojaka to prva dolgoletna ločitev od doma in od ljubljenih oseb.

7. Spremljate vojake tudi na terenu, zunaj baze kjer so nastanjeni?

Absolutno. V lanskem primeru nemirov Kosovske Mitrovice so vojaki odšli tja za en mesec in z njimi je odšel tudi kaplan, vedno smo ob njih. To je to, kar nas loči od drugih služb. Če pogledamo zgodovino bojev in vojn, je bil duhovnik skoraj vedno v prvi liniji z vojaki. Seveda smo brez orožja, ne streljamo. Tam smo zaradi moralne podpore, ker znajo biti take situacije zares stresne. Zato pa smo in moramo biti vojaški duhovniki tudi vojaško izobraženi, za kar se usposobimo na šolanju v Kanadi.

8. Kako se vam zdi, da slovenske vojake na misijah sprejema tamkajšnje prebivalstvo? Jih vidi kot neke vrste vsiljivce ali nekoga, ki je prišel na pomoč? Jih morda drugače obravnavajo zaradi vaše prisotnosti?

Naši vojaki imajo zelo malo stika s civilnim prebivalstvom v Afganistanu, kjer ljudje skorajda niti ne vedo, da so slovenski vojaki sploh tam, ker večinoma opravljajo notranja

dela – varovanje baze in kakšna patrulja v radiju 5 km okrog baze. V Čadu je bilo tako majhno število vojakov na izjemno velikem območju, da nihče sploh ni vedel za SV.

V Bosni in na Kosovem pa so ljudje vedeli za naše vojake. Zanimivo je, da nas še vedno jemljejo kot nekdanje brate v skupni domovini in nas tudi zaradi poznavanja jezika zelo dobro sprejemajo. Torej, na splošno je sprejetost, če govorimo konkretno o teh dveh državah, zelo dobra. Tu je pomembna in potrebna tudi strategija poveljnika in vojaškega duhovnika. Ob nedeljah sem tako peljal vojake v uniformah k maši, in tamkajšnji župnik jih je prijazno pozdravil in se tudi predstavil. Naslednjič sem jih peljal v pravoslavni samostan ter v islamsko mošejo, seveda bolj turistično, ne k molitvam. Taki obiski zelo pozitivno vplivajo na sprejetost vojakov, saj jih verski voditelj toplo pozdravi in jim zaželi dobrodošlico, kar seveda opazi tudi tamkajšnje prebivalstvo. Mnenje in beseda njihovega verskega voditelja pa se zelo hitro razširi med ljudmi, ki se do vojakov zato tudi drugače obnašajo. Zaradi tega so naši vojaki na Kosovem lepo sprejeti, pa tudi zaradi svojega profesionalnega dela, v prvi vrsti pa zato, ker so enaki do vseh entitet in ne podpirajo samo ene.

9. Kot ste že omenili, na misijah sodelujete tudi z vojaškimi duhovniki drugih vojsk, ki so tam prisotne. Obstaja še kakšna druga oblika sodelovanja z njimi razen skupnih bogoslužij, maš, ki jih pripravljate?

Če navedem konkreten primer – pred kratkim smo sodelovali skupaj v primeru romanja v Lurd. Tja potuje eno letalo vojakov iz KFOR-ja, iz vsake države pa po dva vojaka. Letos se se romanja udeležili vojaki iz 35 držav, in tudi enota KFOR-ja je tja poslala svoje pripadnike.

10. Se je že kdaj zgodilo, da bi na misijah podelili tudi kakšen zakrament vojakom?

Seveda, tega je na misijah veliko. Na Kosovem je takrat 17 vojakov prejelo zakramente, krst, birmo...Tudi nazadnje, ko sem bil v Afganistanu, so vojaki imeli take želje, pa sem bil z njimi samo en mesec. Sedem pripadnikov si je to želelo in tako sem z njimi vsak drugi dan po pol ure imel neke vrste verouk oz. priprave. Zakaj prihaja do tega? Kot sem že omenil, je to mlada populacija, in nekateri si želijo poročiti. Bodoče žene lahko že imajo opravljene določene zakramente, npr. do birmo, oni pa ne. In v sami vojski poteka to hitreje kot v civilnih župnijah, kjer traja program priprave na zakrament in podelitev tega leto in pol, srečanja so enkrat na mesec po dve uri. V vojski pa ta program strnemo na vsak drug dan in zadevo tudi hitreje izpeljemo. Tudi ni nekakšnega učenja molitev na pamet, gre bolj za branje in razumevanje. Ne kompliciramo.

11. Kakšna je vaša vloga po vrnitvi z misiji? Nekateri vojaki imajo težave s prilagajanjem in vključevanjem nazaj v staro življenje ...

Takrat jim poskušamo biti v nekakšno moralno oporo, posebej v kritičnih trenutkih npr. ločitve ali česa podobnega. Včasih jim moramo tudi pomagati sestavljati vloge za cerkveno ločitev. Obdobje po vrnitvi s šestmesečne misije se imenuje konsolidacija, na vseh področjih, tako na strokovnem vojaškem – ko se analizira kako so reagirali na misiji ob določenih dogodkih – in seveda tudi na osebostnem – da se ponovno "udomačijo".

Žal je tako, da se v tistem obdobju šestih mesecev žene doma naučijo živeti brez mož. In ko se on vrne domov, je lahko moteč element, saj je ona medtem postala bolj samostojna. Zato jim pomagamo pri vključevanju nazaj v civilno okolje.

12. Sami ste veliko odsotni, precej časa preživite na misijah v tujini. Bili ste pol leta na Kosovem, mesec dni v Afganistanu in Nemčiji, tudi v Čadu... Imate sami kdaj težave z domotožjem, prilagajanjem na vedno nova okolja... ?

Moj poklic res zahteva poseben način življenja. Ampak lahko rečem, da domotožja nimam nikoli, edino kar si kdaj zaželim, je domača postelja in malo miru. Pozna pa se morda ta kronična utrujenost, saj tam nisi v službi osem ur kot navadni ljudje in greš nato lahko domov, ampak si 24 ur na dan z vojaki. To je neka nevidna služba, ki se ne da opisati ali izmeriti z nekimi parametri. Moje glavno delo je stalna prisotnost. Zakaj vojaki tako dobro ocenjujejo naše delo? Po mojem mnenju predvsem zaradi tega, ker jim ne vsiljujemo nobene vere, ne vsiljujemo jim ničesar. Zakaj pa si želijo stalno prisotnost duhovnika na misijah? Preprosto zato, ker se čutijo takrat zaščitene, tudi obnašajo se bolj človeško in ne le strogo vojaško ter reagirajo bolj mirno, če vedo, da je tam duhovnik. Ugotavljamo, da je dobro, da smo ves čas z njimi, ker je tudi vzdušje veliko lepše. Tudi sami poveljniki in načelnik generalštaba so ugotovili, da je bilo na tistih usposabljanjih in drillih, kjer je bil duhovnik z vojaki, 60% manj poškodb in s tem tudi manj bolniških odsotnosti ter odškodnin. Tako je tudi sistem sam s tem veliko pridobil. Zato je v vojski velik poudarek na usposabljanjih, saj so ta tista, ki so kritična. Npr. ko sem bil letos januarja in februarja v Nemčiji z 10. bataljonom, je bilo kar precej poškodb. Usposabljanja so mejna, tam je treba vojaka priviti in takrat se vidi, do kje ima posameznik svojo mejo. Nikoli pa se tega ne sme početi na misiji. Vojak mora že prej doživeti najtežje, da je nato na misiji pripravljen na vse in da lahko umirjeno opravlja svoje delo.

13. Verjetno se vojaki do vas obnašajo drugače, če ste z njimi na misiji le nekaj dni ali en mesec, kot pa če ste z njimi celih šest mesecev misije?

Vemo, da če prideš med vojake za en teden na mesec, si obiskovalec. Stopnja zaupanja ne more biti velika. Tudi v primeru prisotnosti enega meseca v času misije je podobno. Zaradi tega si prizadevamo, da bi na misijah, kot je Afganistan in podobno, bil duhovnik prisoten vsaj tri mesece zaradi samih rezultatov. Na žalost v VVIK tega kadrovske ne zmoremo še pokriti. Najboljši pa je seveda ta model, da je duhovnik prisoten celih šest mesecev, kajti takrat se zgradi tisto pravo zaupanje. Res je, da se ne obračajo vsi vojaki na nas in da ne prihajajo vsi na pogovore, ampak če si rešil življenje ali v kritičnem trenutku pomagal vsaj enemu, ker je imel ta večje zaupanje v duhovnika kot pa npr. v poveljnika ali psihologa, je že to zelo pomembno in odtehta ves naš trud.